ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО—НЬЮ-ЙОРК 1968

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, В. Гузар, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Канада - Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.
Winnipeg 15. Man., **Canada**

Австралія:
Fokshan Library & Book Supply,
16 W Prospect Street, Glenroy, W. 9. Victoria, Australia.

Аргентина:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, **Argentina.**

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs, England

На N. S. W. в Австралії:
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10009, U.S.A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS"
41 Whitbread Cres.
Downsview, Ontario, Canada.

VETERANS' NEWS, bi-monthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U. S. A.
In Canada: Editor — 9 Skylark Ave., Toronto 9, Ont.

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1968 Торонто - Нью-Йорк Ч. 3 (34)

ЗМІСТ

стор.

Привіт Кардиналові Йасифові Сліпому 2
І. Кедрин: Лідер-Архиєрей 3
П. Силенко: З перспективи 25 років 7

МІЛІТАРНІ СТУДІЇ

П. Самутин: Воєнна стратегія ... 10
Д. Герчанівський: Прикметні риси Січових Стрільців ... 16

МЕМУАРИСТИКА

Я. Сенчина: Останні дні війни у Робочому Курені ... 23
М. Клапіль: Ніч на Маґурі Лупчі ... 27
Остап С.: Наказ мусів бути виконаний ... 30
І. Зварин: Київ і Торонто ... 32

МАЛИЙ ФЕЙЛЕТОН

Ро-Ко: Доля українського політичного діяча 35

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

В. Прохода: Сірі або Сірожупанники ... 37
М. Битинський: Українські військові відзнаки 42

НА СЛУЖБІ СВОГО НАРОДУ

А. Качор: Роман Голіян на військовій службі 48

РЕЦЕНЗІЇ

Ф. Кордуба: Перегони у зброєнні 52

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. вояків українців в Америці: Ювілейний Комітет 50-річчя Листопадового чину і УГА в Нью-Йорку (55), Загальні збори в Ньюарку (56), Вояцьке свячене у Філядельфії (56).
Братство кол. вояків 1-ої УД УНА: 25-річчя постання 1-ої УД УНА в Торонті (58), 10-ий Крайовий З'їзд Братства Канади (61), Звіт за 1966-67 рр. Станиці Братства в Едмонтоні (62), *Різне:* Що інші пишуть про Українську Дивізію (30). *Синопсіс* 64.

ПРИВІТ КАРДИНАЛОВІ ЙОСИФОВІ СЛІПОМУ

До Його Блаженства
Верховного Архиєпископа
Кардинала
ЙОСИФА СЛІПОГО

Ваше Блаженство!

Ми, колишні українські вояки з різних армій, воєн і різних військових формацій, але об'єднані спільною ідеєю української вільної і незалежної держави, об'єднуємось тепер з усією українською громадою Північної Америки у радості з приводу Вашого, Важе Блаженство, приїзду до нас.

Видаючи український комбатантський журнал «Вісті Комбатанта», ми стараємося плекати в ньому не тільки культ української збройної сили, але й культ незламного духа, культ української традиції й культ вірности Христовій Церкві. Ви, Ваше Блаженство, доказали своїм страдницьким життям, що таке незламність духа і що таке вірність Христові.

Ми, що привикли були до вояцької дисципліни й визнавання авторитетів, клонимо голову перед Вами, Ваше Блаженство, як найвищим сучасним авторитетом для всіх вільних українців.

Запевняємо Вас про наш подив для Вашої геройської постави, яку Ви виявили під час довгих років переслідування Вас найбільшим ворогом українського народу, Церкви і всього людства.

Бажаємо Вам, Ваше Блаженство, ще довгих років життя у здоров'ї для добра Церкви й рідного народу. Історична постать Вашого Блаженства світитиме майбутнім українським поколінням, як світлий приклад непохитного безстрашного воїна за найвищі ідеали Правди, яким поклоняється український нарід.

Глибоко віддані Вашому Блаженству —

За Редакцію «Вістей Комбатанта»
Іван Кедрин Рудницький *Василь Верига*

Іван Кедрин

Лідер = Архиєрей

Велике заворушення, яке настало в українській громаді в цілій Північній Америці на першу вістку про приїзд Верховного Архиєпископа Кардинала Йосифа Сліпого було виявом чогось більшого, як тільки пошана і любов до високого духовника, який 17 років перевів на засланні, на примусових роботах в большевицьких кацетах, переслідуваний за те, що був Митрополитом Української Католицької Церкви, зненавидженої всіма москалями за її український національний характер. Масове паломництво американських українців до Торонта на привітання Архиєрея було чимось більшим, як сантимент до тієї геройської людини, що відкидала всі приманливі пропозиції ворога, який пропонував Кир Йосифові Сліпому найвищі почесті у Російській Православній Церкві, якщо тільки він погодиться на зміну віри. Але митрополит Йосиф не дався спокусити ані приманливими почестями, ані можливістю видістатись на волю і залишився вірним і своїй українській церкві, і свому народові. І власне ця ге-

Верховний Архиєпископ Йосиф Кардинал Сліпий під час відправи Архиєрейської Служби Божої, в якій взяло участь коло 50 тисяч людей, серед ієрархів Канади і ЗСА.

(Фото: О. Войтів, Торонто)

ройська постанова митрополита Йосифа, його прямолінійність характеру і погорда до матеріяльних благ, погорда до життєвих вигод імпонувала всім і викликала належний подив. Коли остаточно заходи Папи Івана XXIII увінчались успіхом і Хрущов звільнив митрополита Йосифа, останній немов чудом появився на II-ому Ватиканському соборі. Із його появою 2.000 членів отців Собору інстинктовно відчули, що цей український духовник має ту силу духа, якою відзначалися колишні мученики за віру, — що цей український, мало кому в широкому світі до того часу відомий духовник страшенне високо підніс авторитет не тільки Католицької Церкви, але всього християнства, всієї Христової віри, протиставивши її московсько-большевицькому безбожництву, наругам над релігією і теророві, як засобові політичного режиму й засобів заспокоювання садистичних нахилів в опричників, підпори режиму.

Коли весь чужинецький міжнародний християнський світ подивляв Митрополита Сліпого, то — очевидно — психологічна реакція українців мусіла бути ще куди глибшою, особливо, коли один Папа підніс Митрополита до гідности Верховного Архиєпископа, другий надав йому найвищу в Католицькій Церкві гідність Кардинала. Користуючи із сприятливих обставин, Верховний Архиєпископ Йосиф Сліпий підніс на Ватиканському Соборі проблему ієрархічного завершення Української Католицької Церкви в її автономному Патріярхаті. Не тільки українські католики, але й багато мудрих і толерантних православних українців, які не відрізняють християнської віри від української нації, відчули й зрозуміли, що в появі Йосифа Сліпого у вільному світі з'явився ідеальний ЛІДЕР.

Найбільшою проблемою вільного українського світу є лідерство і найбільшою трагедією всього вільного українського світу є відсутність лідерства. Лідерів не вибірають, лідерів не назначають. Лідери родяться і своє лідерство наче автоматично накидають своєму оточенню, громаді, народові силою своєї індивідуальности. А на поняття індивідуальности складаються такі прерізні прикмети, які виходять поза рямці буденної пересічности, хай би навіть великої талановитости. Це щось ірраціональне, це феномен, якого не можна охопити логічним зрозумілим пояснюванням. Погляньмо довкола себе, пригляньмося всім існуючим українським політичним партіям, таборам і так званим середовищам — де ті індивідуальності з авторитетом лідерів?! Без образи для будь-якого табору і без образи для всіх наших діячів на провідних становищах — нема в сучасному українському політичному світі осіб на мірку лідерів і нема тому теж ніодного табору й ні одної людини, що їхній авторитет визнавала б якщо вже не вся наша спільнота, то бодай її більшість. Може у цьому й тайна тієї безперечної правди, що ні одна з українських політичних партій не склала в часі великої історичної трагедії іспиту зрілости і не існує ні одної партії, яка б претендувала на монополь у розв'язанні української визвольної проблематики і на провід нації, коли б навіть була відповідна пригожа коньюнктура.

І тому немає нічого дивного, що як тільки пролетіла вістка, що Верховний Архиєпископ Української Католицької Церкви Кардинал Йосиф Сліпий

відвідає Канаду, а в першу чергу Торонто, яке відзначає 20-ліття своєї української католицької єпархії, підсвідомий гін, підсвідома туга за лідером штовхнула тисячі наших людей в Північній Америці до паломництва до Торонта, щоб побачити там мужа, який упав наче з неба між вільних, у світі розсіяних, українців і зразу ж зайняв між ними найперше місце, зразу став вище всіх них, не тільки своїм титулом, своєю формальною позицією, а своїм форматом, лідерською індивідуальністю. Він прибув, як духовник, та ще й із застереженням Хрущова, щоб не вести "антисовєтської пропаганди". Але в церковній ділянці при тій першій знаменитій нагоді, якою був згаданий Другий Ватиканський Собор, підніс уже теж згадане гасло ієрархічного завершення Української Церкви у постаті Патріярхату. І ця ідея зразу захопила людей, ба, породила її фанатиків. Тільки українці не були б українцями, коли б пішли одностайною лавою за тією ідеєю, коли б всі однією лавою, духовники і світські вірні, підтримали її. Мусіли знайтися такі, які не зрозуміли глибшої суті історичного часу і насторожились проти тієї ідеї та проти її творця, — ідеального, вимріяного кандидата на першого українського патріярха. Величезна всезагальна популярність тієї ідеї, пов'язана нероздільно з величезною популярністю особи Йосифа Сліпого виявилась спонтанно, стихійно у пам'ятних Торонтонських днях 14-17 червня ц. р. і потверджувалась згодом у кожному іншому місті, куди прибував Архиєрей.

Коли в Апастольській Столиці поважний голос мають прихильники "діялогів" з представниками московської Православної Церкви, яка завжди була знаряддям державного режиму — була ним за царської Росії і є ним за большевицької імперії, коли переводиться пародію такого "діялогу", то ледви чи існує коньюнктура для створення Патріярхату Української Католицької Церкви, який самим фактом свого існування приспішив би створення також Патріярхату Української Православної Церкви, бо приспішив би напевне процес її внутрішнього організаційного з'єднання. Але з історичної перспективи це не має найбільшого значення. Бо ж нема коньюнктури і для привернення Україні її державної суверенности, проте ніхто з нас не сумнівається, що таки колись прийде здійснення тієї ідеї. Історичними стали відвідини Кардинала Сліпого в Північній Америці, бо ідея єдиної помісної Церкви перестала бути власністю тільки одного табору, а стала власністю народу, власністю всієї у вільному світі існуючої української громади. Ця ідея стосується не тільки католиків. Стосується всієї української справи, ото ж усіх українців без різниці віровизнання. Коли б першим прийшов Патріярхат Української Православної Церкви, то це теж не була б справа тільки православних, а всієї української справи, справою українців усіх віровизнань. Тільки так треба підходити до цієї проблеми дійсним українським патріотам, державникам, що вміють піднятись вище свого обласного, визнаневого чи партійного подвірячка.

Йосиф Сліпий належить до того поступового крила Кардинальської Колегії, яке прагне з'єднання всього християнського світу. В казаматах НКВД й на далекому засланні він засвідчив свою соборність. Він є великим українцем, ім'ям якого не вільно зловживати для ніяких партикулярних цілей. Він є висо-

ким духовником, який не може встрявати в активну політику і якого не вільно втягати в ніякі внутрішні українські розгри. Але треба шанувати його власне як великого українця і високого духовника, що є найбільшою індивідуальністю в нинішньому українському світі, який нічого так не бажає Україні й собі, як внутрішньої єдности народу, та який кидає творчі, вічні ідеї, що знаходять здоровий голосний відгук у великій українській громаді.

Колишні українські вояки — всі без вийнятку прив'язані до рідної традиції, всі без вийнятку визнають величезну, примірну й вирішну ролю християнської віри у вихованні народу та його поколінь. Колишні українські вояки знають найкраще, що таке сила духа, що таке твердість характеру і що таке лідер, що його внутрішня сила промінює на оточення, на громаду, на нарід. І хто як хто, але колишні українські вояки — без різниці формацій, військового ступня, обласного походження та віровизнання, мусять поклонитися тому великому українцеві, який по нинішній день носить близни по ранах, що ними було вкрите його тіло від знущань большевицьких садистів.

ПОВІДОМЛЕННЯ

УКРАЇНСЬКОГО ВОЄННО-ІСТОРИЧНОГО ІНСТИТУТУ В КАНАДІ

Дирекція Інституту повідомляє, що його видавничий відділ має ще достатню кількість нерозпроданих примірників збірника "ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ" — томи: **X-й і XI-й,** які тепер продаються за зниженою ціною **по 6** долярів за том разом з пересилкою. Дирекція має ще також запасові ОРДЕНСЬКІ СТРІЧКИ — широку й вузьку — на ВЕЛИКИЙ й МАЛИЙ ХРЕСТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ, які продаються по ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ за **4 інчі** довжиною кожна разом з пересилкою.

Крім того, на складі Інституту є ще й великий запас **поштових значків** (на коверти), виданих у пам'ять ЛИСТОПАДОВОГО РЕЙДУ й БАЗАРУ, які тепер продаються по ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ за **8 аркушів.**

Замовлення й гроші посилати на нову адресу Інституту:

UKRAINIAN WAR HISTORICAL INSTITUTE
404 Bathurst St., Toronto 2B, Ontario, Canada

За Дирекцію Д-р К. Бризгун, секретар

ПОДЯКА

Щира подяка Хв. Управі Відділу Об'єднання б. Вояків Українців Америки і Хв. Управі Станиці Братства к. Вояків І УД УНА у Ньюгейвен, Конн. за пожертву в сумі $25.00 на пресфонд "Вістей Комбатанта".

Редакція й Адміністрація

Полк. Порфірій Силенко

З перспективи 25 років

До ювілею Дивізії Української Національної Армії — УНА

Цього року ми відзначуємо 25-ту річницю, здавалось би так незначної події, як створення Української Дивізії "ГАЛИЧИНА". Бо й справді, яке мілітарне значення могла б мати одинока дивізія в силі около 20 тисяч, в тих гігантичних змаганнях двох потуг: Німеччини і Червоної Росії, коли по обох сторонах фронтів було заангажованих близько 20 мільйонів війська, а разом з мілітарними союзниками — коло 30 мільйонів.

Я буду говорити НЕ на те, щоб підносити якісь заслуги чи геройства тієї чи іншої з українських військових формацій, бо це не було б ані на місці, ані важливим для нашої справи. Я хочу говорити, щоб унаочнити невмирущий гін українства до здобуття волі для нашої Батьківщини. Накреслюючи далі генезу постання Дивізії, я хочу унаочнити цінність цього явища, як свідоцтво душевного покликання, як вияв неустаючої волі української людини до жертв у боротьбі "ЗА БАТЬКІВЩИНИ ПРАВО — ЗА ПРАДІДІВ ЗАКОН". Лише ці прикмети української людини з запорукою, що раніше, чи пізніш, цей гін увінчається завершенням нашої найсвятішої мети — здобуття ДЕРЖАВНОСТИ для УКРАЇНИ. Я хочу теж подати деякі обоснования власне цих прикмет української людини, а то для кращого зрозуміння наших інтенцій вияву пошани для пам'яти про усіх наших борців, що ми чинимо сьогодні.

Як усім нам добре відомо, згадані тут антагоністи 2-ої Світової Війни — з усякою можливою жорстокістю і послідовно душили найменші прояви українськго життя, як окремого національнього організму.

У 1943 році, на час створення Дивізії, український нарід у цілому не мав уже найменших сумнівів у тому, що немає виглядів на те, що яка-будь з воюючих сторін скоро піде на зміну свого наставлення в напрямі більш людського трактування проблеми Української Державности. Все це означало, що Україна, як політичний предмет, для воюючих сторін не існувала, як такий предмет, у тому змагу — вона не буде присутня.

Як загально відомо, неприсутні ніколи і ніде не мають голосу. Та на той час сили обох противників були вже значно надщерблені і по обох сторонах фронту політичні кола обох диктатур почали усвідомляти собі, що Україна, як політичний предмет, може мати значення і важити в питанні остаточного вирішення і програної, чи виграної, в зударі концепцій: "ДРАНҐ НАХ ОСТЕН" і "ДАЙОШ ЄВРОПУ".

На той час на Сході почали поволі проявлятися деякі полекші в Україні (припинено боротьбу з Церквою, впроваджено військові "ордени" з українськими історичними іменами, зменшилися московські шовіністичні цькування супроти української культури, а навіть обговорювали, чи й існував проєкт бодай дуже куцого усамостійнення України — все на випадок певних потягнень у цім питанні з боку Німеччини). На Заході — зокрема військові кола більше

натискали на модифікацію Розенбергівського пляну щодо України, бодай деяких обіцянок політичного характеру та установлення громадської і господарчої самоуправи. Все це для успішности побільшення контингенту вояцького через утворення українських формацій та здобуття прихильности населення.

Ясно, що обом сторонам доводилося дуже тяжко й поволі злазити з п'єдесталу імперіялістично-загарбницьких позицій щодо України. Тому процес цей проявлявся дуже пиняво. Очевидним теж було, що українство в цілому ніяк не довіряло "щирости" таких полекш, як чомусь стабільному. Позначалося далі послаблення обох потуг так мілітарно, як й економічно, та були деякі вигляди на те, що наявність українських збройних сил у час закінчення цього зудару, дасть нам змогу оборонити бодай те з українських постулятів, що буде на той час можливим.

Так характеризуючи заіснований стан в 1943 році, не можемо складати вини за все на карб "злих воріженьків", як то ми все робимо, не оглядаючись критично на самих себе. Дуже багато завинили ми самі, бо як українство, ми далі не уявляли собою свідомо своїх цілей моноліту, а були поділені впливами аж 3-ох, чи навіть 4-ох не примиримо ворожих і ривалізуючих між собою політичних концепцій для України. Всі вони, кожний на свій лад, ліцитувалися за першість і виключність для своєї концепції. А хто ж буде поважно трактувати евентуального контрагента, коли він хронічно хворий на роз'їдаючого національну солідарність "пістряка" — незгоду та брак солідарности бодай в найголовнішому питанні — питанні самого буття народу?

Так бувало раніше, так бувало 25 років тому і так, на превелике нещастя України, є й тепер. Це істина, над якою мусимо повсякчасно застановлятися та врешті здобутись на "самоліквідування", бо постороннього лікаря на це ще немає.

У такій ситуації, в такій атмосфері постала Дивізія "Галичина", пізніше І-ша Дивізія Української Національної Армії — без ніяких політичних постулятів з боку Німеччини і без голосу в цій справі з боку будь-якої з українських (згаданих вище) політичних концепцій, чи їхніх "лідерів".

Українська молодь, вихована на традиціях "Червоної Калини", на примірах їх батьків — воїнів з-під Маківки, Крут, Базару, Соборного походу на Київ, невмирущого Кобзаря, та на-свіжо переживаючи найновіше "освобожденіе" та практики "Ной Орднунгу", не бачила (бо й не було) іншого порятунку для Батьківщини, братів, сестер, — як лише броотьбу за своє і їхнє право на життя з крісом в руках, як модерно вишколене військо. Так вона могла щось вибороти, або вмерти в боротьбі, а не конати, як голодний і безправний "остарбайтер", або "красноармієць" від кулі "заградітельних отрядов" НКВД. Ці й ті гнали б їх далі як 200 літ тому гонили невільників — "негрів".

Що ж дивного могло бути, коли, як лише з'явилась перша, найменша можливість вхопити за кріс, молодь дійсно добровільного та масово зголосилася до Дивізії, щоб боротися за кращу долю свого народу.

Та їм не судилося бути переможцями. Не судилося увійти тріюмфально до золотоверхої столиці України. Провидіння хотіло інакше.

Не люди, а Провидіння начертало долю для всіх рас і народів так само, як начертало воно долю окремій людині. Знаємо також, що начертана Провидінням доля окремої людини може бути поліпшена лише особистими намаганнями поліпшити себе в усіх можливих аспектах і лише так можна облегшити собі і своїм нащадкам життя. Тимпаче, це заторкує людські збірноти — народи.

Звичайним смертникам не дано й не буде дано знати остаточної мети і існування людини, народів і людства взагалі. Про це знало дуже обмежене число втаємничених пророків — ясновидців, якими були: Будда, Конфуцій, Магомет, Мойсей, Ісус Христос. Усі вони повчали, що в людині заложено два начала: "Добро і Зло". Всі вони кликали до боротьби за утвердження для всіх людей, народів і рас — рівного права до користання з "Божих Дарів": Землі, Сонця, Повітря, Води. Як знаємо і самі добре відчуваємо, ці науки Пророків, хоч і на багато вже зменшили від довгих віків існуюче зло, але ще далеко недостаточно для встановлення бодай відносного спокою на світі. Одначе, боротьба зі злом триває далі і посилюється, а світ у цім, дуже болючім процесі, на наших очах поволі змінюється на ліпше. Ми є свідками змін на ліпше: в Америці, Азії, Африці, Європі та врешті і за "залізною заслоною". Ці зміни неминуче заторкнуть і нашу Батьківщину, хоч на це, мабуть, треба терпеливо чекати довше.

Та не були б ми гідні нашого імени, як би ми, в нашому очікуванні, обмежились до ролі спостерігачів, що сподіваються "манни небесної". Так довго, як живемо і маємо фізичні і духові спроможності, маємо твердий обов'язок вірности нашій присязі, обов'язок боротися. Коли не можемо цього робити безпосередньо, мусимо всіма доступними способами і засобами посередньо помагати нашим братам в Україні, але помагати розумно і доцільно — **об'єднаними силами.** Лише така допомога може бути ефективною та даватиме моральну силу всім тим, що стоять в тяжкому змагу на Україні. Лише таку допомогу може респектувати чужинецький світ та може мати симпатії для міжнароднього значення української проблеми.

ПРИВІТ ГЕН. ПАВЛА ШАНДРУКА

Головній Управі, Краєвим Управам, Управам Станиць і всьому Дорогому для мене Вояцтву Братства 1-ої УД засилаю найкращі побажання в 25-ліття заснування Дивізії.

Вірю, що після перемоги над московським ворогом-тираном Славне Вояцтво Дивізії святкуватиме 50-ліття у своїй Золотоверхій Столиці.

До того часу бажаю Вояцтву і Родинам у доброму здоров'ї та щасливім житті бути готовими до відновлення боротьби за Соборну Велику і Могутню Українську Державу.

28 квітня 1968 р.

П. Шандрук
Генерального Штабу
Генерал-Полковник

Петро Самутин
ген. шт. генерал

Воєнна стратегія

Слово стратег "стратегос" — є грецького походження і означає в дослівному перекладі: "полководець", або "той, що вміє керувати військом". Стратегія — це власне вміння керувати бойовими діями.

Сучасне зрозуміння стратегії, як науки, постало не відразу. Поштовхом для розвитку воєнної стратегії був багатовіковий досвід, що дав людям джерело розуміння воєнних явищ. В міру накопичення воєнних досвідів та порівняння фактів воєнної історії, витягались відповідні висновки, що деякі явища війни повторюються і це послужило матеріялом для сформування засад війни.

Початки народження воєнної стратегії мусимо завдячувати таким полководцям як: Олександер Македонський, Ганнібал і Юрій Цезар.

Перші намагання упорядкувати воєнні досвіди відносяться до І-го та IV-го віків нашої ери. "Бог війни" — Великий Наполеон — дав неперевершений вклад у науку воєнної стратегії і його стратегічні засади залишаться вічними. Але вже на початках XVI-го ст. поважний вклад у науку воєнної стратегії вніс італієць Маккіявеллі. Не можна оминути також мовчанкою таких видатних воєнних теоретиків, як англійця генерала Лойда і німця Клявзевіца. З російських праць треба відзначити — "Стратегія", генерала А. Свечіна, що появилась в році 1926.

Воєнна література XVIII-го століття все частіше трактує воєнну стратегію, як систему знання, що визначає загальні напрямні про війну та набірає характеру і рис воєнної науки.

Перша світова війна (1914-1918 роки) дала великий матеріял для збагачення науки воєнної стратегії, але не всі "воєнні потуги" витягли з неї відповідні висновки на майбутнє. Історія нас учить, що найкращі висновки з досвіду війни витягає той, хто її програв та намагається всіма засобами використати досвід програ у майбутній війні. Звичайно так уже створений світ, що переможці спочивають, а переможений тяжко працює, щоб надолужити в майбутньому свою невдачу.

Не може бути жодного сумніву, що найкращі і найбільш реальні висновки з 1-ої світової війни витягли німці, збагативши їх досвідом з громадянської війни в Еспанії. Сам період підготовки до 2-ої світової війни стояв на дуже високому науковому рівні та був примінений на лад "наукової стратегії" — в роках 1939-1942.

На щастя цілого людства, Гітлер знехтував воєнною стратегією, як наукою, та поставив перед стратегією неосяжні політичні цілі. Не врахував ані часу, ані простору. Авантюрницька політика Гітлера довела до страшної катастрофи, хоч економічно Німеччина стояла досить високо ще в 1944 році і могла задовольнити всі вимоги воєнної стратегії. Гітлер забув про одну найголовнішу засаду: політика, воєнна стратегія і економіка держави — це неподільні чинники. За ту політику заплатив програю і власним життям.

Україна, як самостійна держава, не брала участи у 2-ій світовій війні, хоч змаг двох воєнних потуг (Німеччина і Совєтський Союз) відбувся в 50%

на українських землях, а наш народ потерпів від тої війни чи не найбільше, дармащо про це не згадується, бо Москва зарахувала всі жертви на своє конто. Наша визвольна боротьба 1918-1921 років та її продовження в роках 1940-1948 мали своєрідну "специфічну воєнну стратегію". Вона дала нам колосальний матеріял і досвід, але з прикрістю можемо ствердити, що висновків ми не витягли і наша "воєнна стратегія лежить ще в пеленках та чекає опрацювання її. На це склалось багато причин, про які не місце тут говорити.

Внаслідок різних процесів із стратегії, як воєнної науки, виділяється на початку тактика, потім артилерія і фортифікація. У зв'язку зі збільшенням просторів воєнних дій з'являється потреба і необхідність знання воєнної географії, потім воєнної адміністрації і на початках нашого століття — "теорія оперативного мистецтва". Представники воєнних наук, як західнього, так і комуністичного світів, дають таку дефініцію воєнній стратегії:

"Воєнна стратегія — це наслідки підрахунку досвідів керування збройними силами в процесі підготови і ведення війни чи воєн, та взагалі воєнних дій стратегічного масштабу; це теоретичне передбачення можливих умовин, способів ведення збройної боротьби та керування війною у майбутньому. На підставі досвідів практичного керування збройними силами, змін, що наступили у воєнній техніці і засобів боротьби, досвідів, що здобуваються в часі маневрів у спокійний час, теорія воєнної стратегії весь час збагачується і зростає".

Кожна воєнна потуга світу має "свою" воєнну стратегію, що тісно лучиться з її політикою та економічними можливостями, але ж і жодна потуга не обмежується студіями тільки власної воєнної стратегії. Вона стежить та пильно вивчає і студіює воєнну стратегію передбачених противників. Ми, українці, що знаходимось в перманентній боротьбі з нашим відвічним ворогом Москвою, повинні невтомно вивчати способи і засоби підготови до війни, що так яскраво віддзеркалюються у воєнній стратегії Московщини.

Дозволимо собі запізнати читачів з воєнною стратегією Совєтського Союзу і з поглядами щодо майбутньої війни його воєнних теоретиків. В році 1963 появилась на полицях воєнної літератури — "Воєнна стратегія", друге видання (виправлене та доповнене), під редакцією маршала Совєтського Союзу Соколовського В. Д. "Військове видавництво Міністерства Оборони СССР. Москва, 1963". Праця написана таким колективом:

1. полковник Беляєв А. І., доктор військових наук, 2. професор генерал-полковник Гастіловіч А. І., 3. полковник Денисенко В. К., 4. генерал-майор Зав'ялов І. Г., 5. генерал-майор Колечіцкій В. В., 6. кандидат військових наук полковник Ларіонов В. В., 7. полковник Нирков Г. М., 8. кандидат військових наук полковник Паротькин І. В., 9. генерал-майор Прохоров А. А., 10. полковник Попов А. С., 11. полковник Сальников К. І., 12. полковник Шиманський А. Н., 13. генерал-майор Чередніченко М. І., 14. полковник Щеголев А. І. Крім того в розробці першого видання допомагали своїми порадами: 1. генерал-ляйтенант Мордвінцев П. Я., 2. генерал-ляйтенант Платонов С. П., 3. генерал-майор Строгій С. П. і 4. генерал-ляйтенант Цигічко Н. П. Цілий склад авторського колективу — це старшини, що пройшли практичний стаж другої світової війни та мають крім того спеціяльну підготовку і науковий та

військовий ступінь поважного рівня. В передмові забрав слово маршал Совєтського Союзу Малиновський Р. Я. (помер), де він каже: "Ми не є прихильниками відомого воєнного афоризму: найкращий спосіб оборони — напад. Він у засаді не підходить соціялістичним державам, миролюбним по своїй природі (?! — П. С.). Ми висуваємо другий принцип: найкращим способом оборони є попередження ворога про нашу силу і готовість розгромити його намагання доконати акт агресії при першій же його спробі".

Не підлягає жодному сумнівові, що ці пропагандивні слова совєтського маршала Малиновського Р. Я. були сказані ще перед написанням тої праці і послужили наче вихідним пунктом для авторського колективу. Автори "Воєнної стратегії" зазначають: "Ми не скриваємо своїх поглядів на характер майбутньої війни і способи її ведення і тому явно показуємо їх в книзі "Воєнна стратегія".

Крім напрямних, що їх дав тодішній міністер оборони СССР, колектив мусив також рахуватися з постановою Центрального Комітету Компартії на XXII-му з'їзді КУСС. У програмі, що була прийнята на цьому з'їзді, записано:

> "З точки зору внутрішнього положення Совєтського Союзу — немає потреби для армії. Але поскільки все ще існує воєнна небезпека збоку імперіялістичного табору і не осягнено повного і загального розброєння, КПСС уважає необхідним підтримувати оборонну міць совєтської держави, бойову готовість її збройних сил на рівні, що забезпечує рішучий і повний розгром будь-котрого ворога, який відважиться посягнути на совєтську батьківщину".

І далі:

> "У світлі цих вимог вивчення військовими совєтськими кадрами марксівсько-ленінської теорії про війну набірає великого значення. Головним і найбільш актуальним завдання воєнно-теоретичної підготови військових кадрів у сучасних умовинах стає вивчення теорії воєнної стратегії, як головної галузі військового мистецтва".

Щоб виправдати КПСС (Комуністична партія Совєтського Союзу) перед читачем за стратегічні невдачі в перший період 2-ої світової війни, автори колективу не оминули "Генераліссімуса" Сталіна. Ось що вони пишуть:

> "Треба також врахувати, що на висвітлення у нашій воєнній літературі багатьох засадничих питань совєтської воєнної стратегії мав вплив культ особи Сталіна, котрий в цілі виправдання себе з поповнених ним помилок і розрахунків в перший період великої вітчизняної війни, навмисне перекручував уяву у цілому ряді питань воєнної стратегії. Так було доведено і прийнято за засаду і закономірність низької підготовленості до війни країн неагресивних націй, теорія активної оборони, заднім числом оправдування відступу наших армій у глибину краю, залишення великих просторів ворогові, контрнаступ як незапобіжна форма стратегічних дій в часі війни і т. п.".

Так Центральний Комітет КПСС, вже по смерті свого "вождя", звалює на нього всю вину за невдачі червоної армії в перший період "Великої вітчизняної війни".

Щоб остаточно висвітлити погляди воєнних теоретиків (совєтських) на визначення "воєнної стратегії", подаємо погляд одного із авторитетів совєтської воєнщини, маршала Совєтського Союзу Єременка А. І. (кол. командуючий арміями і фронтами в часі 2-ої світової війни — ПС). У своїй праці "В начале войны" видавництво "Наука", Москва, 1965 р., стор. 476-7, він пише:

"Стратегія — це одна із складових частин воєнного мистецтва, вона являє собою систему поглядів на організацію, підготову і використання збройних сил держави у війні, охоплює теорію і практику дій вищого командування щодо вирішення основних завдань у збройній боротьбі. Воєнна стратегія, як відомо, виходить із політичних завдань, що виринають перед державою. Її успіхи залежать від того, наскільки глибоко і докладно вона (стратегія) врахувала морально-політичні, економічні і воєнні можливості як своєї сторони, так і противника. Воєнна стратегія в свою чергу впливає на політику держави в передвоєнний час і в період війни.

Воєнна стратегія в нашому марксистському розумінню рішає наступні питання:

а) Визначує стратегічні завдання війни в цілому і в різні її періоди.

б) Обраховує сили і засоби необхідні для осягнення перемоги.

в) Усталює характер і способи ведення бойових дій всіма видами збройних сил, особливо для початкового періоду війни.

г) Вказує засади будови, підготови, мобілізації, зосередження і розгортання збройних сил, створення, підготови і розгортання стратегічних резерв.

г) Розробляє задуми і пляни воєнних дій.

д) Організує керування воєнними операціями, стратегічну взаємодію всіх видів збройних сил та рішає цілий ряд інших важливих проблем. Я навів тут цілий ряд питань, що охоплюють воєнну стратегію, щоб показати, що почаковий період війни був тим пробним камінем, на котрому випробовувались засади стратегії обох сторін та визначувались їх сильні і слабі сторони. Нам тепер ясно видні окремі і під час війни засадничі наші стратегічні хиби, але не можемо не признати існування у вирішуванні всіх підставових питанньо здорової засади. Рівночасно нам видні й окремі сильні сторони стратегічної концепції гітлерівців, але одночасно видно "порочність" самої її підстави (стратегії), що звела остаточно нанівець "вищість" тієї стратегії".

Не обійшлось і в праці маршала Совєтського Союзу Єременка, щоб не заторкнути особи Сталіна. Він пише:

"Безперечно, недомагання в розбудові армії пов'язані з утратою її керівних кадрів внаслідок соціялістичної законности. (Розстріл Сталіном високих командирів в 1937-38 роках, про що так легенько згадує маршал Єременко — ПС). Це не значить, що люди призначені на високі командні пости, взагалі не були здатні керувати арміею.

Але їм недоставало досвіду і знання тому, що вони часто призначались через два-три щаблі командної драбини. Ці люди, за малим

вийнятком, показали себе здібними воєнними начальниками, але їх наука проходила в найтяжчих умовинах і коштувала нам усім дуже дорого. Так, наприклад, командуючі найбільш відповідальними округами генерали Кирпонос і Павлов були не так давно тільки командирами дивізій і потрібного досвіду для командування фронтами не мали. Генерал армії Жуков до свого призначення на начальника Генерального штабу ніколи не працював взагалі в жодному штабі. Розуміння наших інстанцій, які повинні були стояти на сторожі безпеки держави, а то: Голови ради міністрів (Сталін), Народного Комісаря Закордонних Справ і Генерального штабу, що війна з Німеччиною в даний момент є для нас найменш вигідною, привела цих останніх до хибних висновків і рішень. Замість того, щоб максимально форсувати здійснення всього комплексу оборонних заходів і одночасно приймати котрзаходи і то активні, проти можливих дій ворога в кожній хвилині, ті інстанції пішли по лінії спроб всіма можливими засобами запобігти та уникнути всього того, що спровокувати могло Німеччину до нападу на нас. Виходячи із всього сказаного, треба підкреслити, що з політичної точки зору, війна не була несподіванкою і заскоченням для нашої держави, але з воєнностратегічної точки така несподіваність була очевидна, а з оперативно-тактичної — вона була абсолютною. От що записав у своїому щоденнику начальник Генеральнього штабу німецьких сухопутних військ генерал-полковник Гальдер 22-го червня 1941 року: "Наступ наших військ був для ворога повною несподіванкою і тактичним заскоченням... Про повну несподіванку свідчить той факт, що відділи були заскочені в розполох у касарнях, літаки стояли на аеродромах, накриті брезентовими ряднами, а передові відділи заатаковані нашими військами запитували своє командування про те, що вони мають робити....".

"Однак на Сталіна могла мати вплив пущена гітлерівцями версія про те, що після Польщі, Французької і Балканської кампаній наступить довга павза у війні. Наш Генеральний штаб диспонував данними про безпосередню загрозу для СССР, але не зумів переконати Сталіна в їх незаперечності та доказати йому їх дійсне значення. Не було всіх зусиль розвідки, щоб одержати якнайбільше переконливих відомостей. Треба було при перших сигналах про концентрацію німецьких військ на наших західних кордонах зміцнити і скріпити наші розвідочні органи. Була також можливість застосувати такі контрзасоби, що ними розпоряджав уряд, однак Наркомат оборони і Генеральний штаб показались у цьому відношенні не на висоті свого положення".

Примітка: А) Командуючий Київською окремою воєнною округою і на початку 2-ої світової війни Командуючий Південно-Західним фронтом генерал-полковник М. П. Кирпонос, згідно з наказом Сталіна мав за всяку ціну боронити Київ та лінію Дніпра, але попав в оточення і згинув у тому оточенні на Полтавщині недалеко міста Лохвиці в гаї Шумейково восені 1941 року.

Б) Командуючого Білоруською окремою воєнною округою і на початку 2-ої світової війни Командуючого Західним фронтом генерал-полковника Д. Г. Павлова — нагородженого трьома орденами Леніна, двома орденами Червоного прапору, героя Совєтського Союзу, член КПСС, з 1919 року учасника Громадянської війни в Еспанії, 30 червня 1941 року скинули з посту командуючого фронтом і замінили генерал-ляйтенантом А. І. Єременком; його підступно викликали до Москви враз з його начальником штабу генералом В. Є. Клімовським та іншими високими старшинами штабу Західнього фронту.

З наказу Сталіна всі були віддані під суд Воєнно-революційного трибуналу, визнані як зрадники батьківщини і розстріляні. Реабілітовані всі в 1957 році. Коментарі до цього зайві. Цікаво, що пише на тему "зради" Павлова і його штабу маршал СССР С. С. Бірюзов у своїй праці "Суровие годи", 1966. Видвництво "Наука", Москва.

"Трагедія Західньої воєнної округи була в тому, що на неї в першій же хвилині неочікувано впали найсильніші удари авіяції і бронетанкових з'єднань фашистської Німеччини. Біда, а не вина Павлова була в тому, що він строго виконував директиви народного комісара оборони С. К. Тимошенка, написані згідно з особистими вказівками Сталіна, до самої останньої хвилини не віддав наказів привести війська в бойову готовість, хоч був поінформований про концентрацію німецьких дивізій на наших кордонах.

Далеко більшу вину за неприняття рішучих мір, щоб підвищити бойову готовість військ у прикордонних округах, треба віднести на рахунок Генерального штабу. Новий начальник Ген. штабу Г. К. Жуков, що прийшов незадовго до війни на зміну Б. М. Шапошнікова, знаючи негативне відношення Сталіна до пропозицій свого попередника, видно, не наполягав на їх здійснення. Сам того не бажаючи, він стверджував у голови уряду правильність передбачень і розрахунків, котрі, як показала історія, показались цілком фальшивими.

У той час надзвичайно сильно проявлявся в усіх ділянках нашого життя в тому числі і в ділянці воєнній, дух культу особи, котрий сковував ініціятиву людей, придушував у них волю, породжував безвідповідальність в одних та бездіяльність у других. Все це, зрозуміло, комплікувало велику організаційну працю партії для укріплення оборонної сили Совєтського Союзу в останні роки передвоєнного періоду". (Далі буде)

ПОДЯКА

Складаємо подяку хвальній Управі Відділу Об'єднання б. Вояків Українців Америки у Балтиморі, М. Д., за вплату шістьох передплат на «Вісті Комбатанта» в сумі 26 дол. для неспроможних побратимів, замість квітів на могилу бл. п. Побратима **д-ра Андрія Раставецького.**

Редакція і Адміністрація
«Вістей Комбатанта».

Дмитро Герчанівський

Прикметні риси Січових Стрільців (СС)

Про Січових Стрільців (СС) було написано відносно небагато, але що гірше, то це те, що й із цього мало що збереглося на сьогодні. Пропало чимало документів та архівного матеріялу. Труднощі у заповнюванні недостач постепенно зростають, бо й небагато СС-ів осталось між нами, та й ті фізично вже немощіють і одинцем відходять на завжди.

Важнішими з таких недостач, це проголошені лише короткі згадки про особовий склад і працю штабів дивізій і корпусу СС; про надзвичайно справно функціонуючий апарат постачання, а при ньому майстерні направи зброї, одягу, взуття; про шпитальну і санітарну ділянку; про панцирну зброю (автопанцирний дивізіон і панцирні поїзди); про скорострільний кіш; дивізіон кінноти, телефонно-телеграфну службу, Комісаріят Пересування Військ і т. д.

Передісторію Січових Стрільців опрацював і написав один із найвизначніших їхніх співорганізаторів і старшин — Василь Кучабський, під наголовком: "Від первопочинів до Проскурівського періоду", а про військові дії — "Від Проскурова до Чарторії" написав начальник штабу Корпусу СС ген. шт. генерал Марко Безручко. Ці обі праці були друковані в нарисі історії СС "Золоті Ворота", В-во "Червоної Калини" у Львові 1937 року. Цей нарис історії СС, по перегляді, з незначними, а необхідними поправками і поясненнями та новими додатками, хоч несвоєчасно, скоро повинен вийти з друку новою книгою для відзначення 50-их роковин створення формації СС.

Про сам початок формування Січових Стрільців, хоч коротко, але досить подрібно написав автор цієї статті воно було друковане у "Вістях Комбатанта", рік 1967. Ч. 2, стор. 29-36.

Серед новіших видань, д-р Матвій Стахів часто згадує у своїх працях про взяті на себе і виконані Січовими Стрільцями важливі завдання для добра віднови і оборони державної незалежности України ("Україна в добі Директорі УНР").

Вертаючись до теми, зачнім від назви формації — СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ, у скороченні — СС, у вимові — ЕС ЕС. Такі букви вони носили на ковнірах свого одягу, їх уживали в письмі і вимовляли, як зазначено. Ця основна назва мала ще й додатки організаційного ближчого означення. І тоді, повними назвами були по черзі: Галицько-Буковинський Курінь Січових Стрільців, Перший Курінь Січових Стрільців (СС), Перший Полк Січових Стрільців (СС), Окремий Загін Січових Стрільців (СС), Дивізія Січових Стрільців (СС), Корпус Січових Стрільців (СС), Група Січових Стрільців (СС). Подібно було у складових частинах, наприклад: Перший піший (гарматній) Полк Січових Стрільців (СС), Кінний (Автопанцирний) Дивізіон, Скорострільний Кіш і т. д., а все з основною назвою — Січових Стрільців (СС).

Мабуть тому, що першою назвою формації до 19 січня 1918 року була "Галицько-Буковинський Курінь Січових Стрільців" і туди поступали полонені і невійськові українці австрійської займанщини, а на командних становищах були колишні УСС та їхні організатори з довоєнних років, декотрі автори праць називають СС "Галичанами", або "Галицькими стрільцями" навіть тоді, коли вони поповнялись придніпрянцями майже до половини складу, або були вже Корпусом СС, де галичани були вже у значній меншості.

Другою неправильністю є вживана часом деким назва "Київські Січові Стрільці", тому, що ніби вони почали формуватись у Києві і його завзято боронили, та для відрізнення їх від Українських Січових Стрільців (УСС). У першому випадку, слід пригадати, що СС формувалися вдруге у Білій Церкві, мали Запасний Кіш у Крем'янці, переформовувалися у Проскурові і Староконстантинові, але не мінялася їхня основна назва. Подібні зміни були і в УСС, але якось ніхто не надає їм чужої назви "Львівські", "Горондівсько-Страбичевські", "Свистільницькі", чи які там інші Українські Січові Стрільці (УСС). І так має бути.

А тепер кілька слів про добровольців, які в початках поступали і залишалися в курені Січових Стрільців. Усі вони, під впливом "усе ламаючої" революції з одного боку, а з другого — творення і розгортання державної влади самостійної України, з формуванням чисто українських полків і дивізій з частин і в рамках ще тоді російської армії, зазнали теж певних духових перемін, залежно від своєї інтеліґенції і здібностей, освіти і зацікавлення. Вони бачили і розуміли велику пильну потребу доброго війська для молодої української держави. Вони сподівалися, якраз у цій формації, де є чимало колишніх УСС та інших свідомих вояків, буде можна найкраще прислужитися Україні. Одні були думки, що досить розважного й енергійного командира куреня і сотень та добрих командирів чет, а курінь стане на висоті свого завдання. Інші боронили погляду, що без "виборного начала" і "стрілецьких рад" ні одна частина не втримається довше, як лише кілька днів, бо у цих двох принципах є найбільші досягнення вояцтва в революції, тим більше, що ті принципи введені в усіх українських військових частинах та обов'язують далі і в курені.

З прибуттям у курінь старшин із табору полонених в Дубовці (з будинку "Челюканова 1"), були з ними обговорені, відтак передискутовані і схвалені подавляючою більшістю приявних на зборах усього куреня 19 січня 1918 року, та від того дня обов'язуючі Січових Стрільців і на майбутнє у розрості формації, такі ідеологічно-організаційні принципи (в головних точках): Головна й основна ідея Січових Стрільців — державна повна незалежність України у складі всіх українських земель в одній нерозривно замкненій границі. На цій провідній ідеї базуються всі інші головні принципи формування Січових Стрільців. І так: Скасування "рад" у курені; вдержання строгої військової дисципліни, але не під загрозою кар, а суворої самодисципліни, вдержання відповідальности перед зверхником, а не перед підчиненим. Самодисципліна має випливати із розуміння, що в Україні йде боротьба в першу чергу за національно-політичне визволення і державну незалежність України в складі всіх україн-

ських земель. Створення духово сильної морально здорової української армії, відпорної проти ворожої пропаганди, однородно вишколеної для оборони й закріплення волі всього українського народу, а не якоїсь одної партії чи групи, для оборони з волі народу встановленої влади без впливу війська чи іншої накиненої йому сили, для збереження ненарушности границь України проти зазіхань інших. Організуючи частини Січових Стрільців, триматись засади — "якість перед кількістю", бо не байдужий, "тресований" на зразок чужих нам займанницьких армій, а свідомий труднощів, невигод, потреби краю і своїх обов'язків громадянин-вояк потрібний Україні і тепер і на майбутнє. Отже і в нашій формації, український вояк — не платний найманець і тому кар'єристам відмовляти "притулку" в наших частинах. Достоїнство Січового Стрільця, як українського вояка, повинно бути збережене на найвищому рівні. Військову службу Україні в нашій формації починаємо від рядовика, з увагою, в міру потреб і можливости, на давніші військові ступні, бойовий досвід та інші моральні і командні прикмети. Ні тепер, ні відтак, не носити бойових відзначень займанницьких армій (російської, австрійської та їм союзних). Кари в курені: Звернення уваги, докір, догана, догана з упімненням, видалення з рядів Січових Стрільців, а в дуже тяжких випадках і гостріші кари по думці існуючих законів. У такому дусі має бути ведена освідомна праця у частинах. Старшина у всьому приклад.

Дотеперішню "Стрілецьку Раду" переорганізовано на тих же зборах і затримано як дорадчий орган Команди Січових Стрільців у справах загального, чи теж особливішого значення. В її склад введено рішення тих же зборів — командирів сотень, а в міру розросту формації, мали входити туди командири вищих одиниць. Команда формації може покликати теж і інших старшин, а в разі потреби, то й збір більшого числа старшин для вислухання їхньої думки. Всі поради і пропозиції вирішує Командир Січових Стрільців без ніякого голосування.

Головними мотивами зміни назви куреня на — ПЕРШИЙ КУРІНЬ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ були: вийти поза рами окупаційного поділу українських земель і поповняти формацію Січових Стрільців добровольцями-українцями з українських і не-українських земель. Наказ Команди Куреня про виконування всіх постанов зборів з 19 січня 1918 року зобов'язував вимагати від поступаючих у курінь добровольців окремої письмової заяви про готовість боротись і проти Австрії.

З'ясування і схвалення наведених принципів на зборах усього стрілецтва куреня, було першим досягненням більшого значення. Сміливо виложені ідеї не були "контрреволюційні", не були накинені згори, а передискутовані і прийняті голосуванням усього стрілецтва, як зобов'язуючі для усіх та для взаємної співдії.

Уведення ж цих засад у практиці вимагало великої уваги в розмовах і поведінці, бо були одиниці між "радянцями", які пробували викликувати непорозуміння, готовились навіть заарештувати всіх "контрреволюціонерів" з к-ом куреня Євгеном Коновальцем включно, ще вночі з 19 на 20 січня, але деякий

час "невтрально" придивлялись перемінам, заки включились у практичну програмову роботу. Постійне перебування старшин зі стрільцями та розмови на теми, які лиш цікавили стрілецтво, однакові невигоди, — помагали скоріше взаємно себе пізнати і розуміти. Не занедбувано й легкої муштри для ознайомлення необізнаних з правильником, уведеним тепер у курені. Крім внутрішньої служби, стрільці повнили вартову службу при будинку Української Центральної Ради, будинку проф. Михайла Грушевського, та деяких магазинах у місті. Вони приносили в казарму новини, які пожвавлювали виміну думок.

Вони були свідками дебат в Українській Центральній Раді над текстом її Четвертого Універсалу, а відтак його схвалення і проголошення.

Большевицькі війська від сходу і півночі посувалися вглиб України, українські військові частини, названі іменами різних гетьманів, роз'їдала деморалізація і декотрі з них або зовсім зникали, або залишалось із них по кільканадцять чоловік при зброї і дотеперішній назві частини, а декотрі переходили на сторону ворога, ще інші — по різному "невтральні". Кількість захисників України і її влади маліла.

Врешті, десятого дня по згаданих вище реорганізаційних зборах Першого Куреня Січових Стрільців большевики підняли повстання у Києві, скоро займали важніші місця і загрожували Українській Центральній Раді, де вона саме відбувала свої наради. Вони підсувалися під казарму СС від сторони Подолу і Сінної площі. Січові Стрільці вступають у бій. Маючи добрий досвід, набутий в часі останньої війни, зокрема у відділах боротьби зблизька та у пробоєвих частинах, вони рішучими, спритними, сильними ударами, крісовим, скорострільним вогнем, ручними гранатами, а навіть короткою зброєю, вибивають ворожі відділи зі становищ середмістя і Подолу, переривають їм зв'язок з Арсеналом, помагають Гайдамацькому Кошеві з отаманом С. Петлюрою пробитися до Києва з лівого берега Дніпра і разом здобувають Арсенал від большевицьких повстанців. Відтак пробивають шлях в напрямі Житомира, скоро орієнтуючись і приймаючи правильні рішення, опановують Коростень та пізніше й Сарни.

Січові Стрільці врятували тоді від небезпеки не лише Українську Центральну Раду, але з нею і саму ідею державної незалежности України, у чому прислужилися теж співдіючі тоді з ними українські частини, бо якраз 9 лютого 1918 року Німеччина і її союзники визнали Українську Народню Республіку, як незалежну державу та підписали з представниками УНР окремий мировий договір у Бересті Литовському.

В Маневичах вітав запрошену німецьку армію військовий міністр полк. Жуковський (автор цих рядків був при тому акті). Німецькі війська помагали війську України бити і гнати большевицькі війська за кордони України. Січові Стрільці прибули з-під Маневич і Сарн назад у Київ, але вже з кількома гарматами. Їх тут вітали і хвалили всюди на всі лади за їхню здисциплінованість і хоробрість. За цілий місяць лютий вони багато навчилися, ще ліпше зміцніли внутрі.

Почали прибувати нові добровольці. Прибували галичани і придніпрянці; старшини, урядовці і вояки усіх ступнів. Курінь почав розростатися в Перший Полк Січових Стрільців. Його штаб приміщений при вул. Терещенка, ч. 2. Перша Батерія Січових Стрільців — у Михайлівському монастирі. Запасна Сотня при вул. Львівській, ч. 24 стала Запасним Куренем, де вже складаються нові сотні.

Бажаючий поступити до Січових Стрільців переходив у свобідній розмові крізь "сито" питань, і або залишався, або йшов собі дальше. Наприклад: хтось не погоджувався з тим, що Січові Стрільці не турбуються висотою "жалованія" (платні), інший не бажав починати служби від рядовика, чи зняти бойові відзначення, ще інший — не буде "козирять" українським міністрам чи навіть голові Української Центральної Ради, або не виступить проти Австрії і т. д. Хто сам не виявив доброї волі і не сприймав аргументів, його не силували і той відходив.

В нових сотнях Запасного Куреня велося теоретичне й практичне навчання, йшла освідомна праця. Відділами Стрільці ходили до церков, театрів, знайомилися з місцями чи пам'ятниками старовини. Вишкіл, чи пак перевишкіл, піхотний для всіх, а відтак спеціяльний за родами зброї вже у їхніх частинах. Скорострільна сотня формувалася і оставалась у складі Запасного Куреня. Згодом, то й гарматчиків скеровувано просто до Першої Батерії в Михайлівському монастирі. Була в Запасному Курені і школа підстаршин (командант — поручн. Михайло Сенека). Була мала група старшин для обсади нових спеціяльних становищ. Усі підвищення в ступнях переходили через Команду Полку.

Муштра — щоб запізнати новоприбулих з різних колишніх своїх частин і армій з командою СС. Муштра вимоглива, але по кожних 10-15 хвилинах була така ж довга перерва для розмов, співу, жартів. Тактичні вправи поза містом, впроваджуючи усе знання і воєнний досвід армій німецької, французької, російської та австрійської із усіх фронтів світової війни. Команду "Позір!" змінено з часом на "Струнко!". На цю команду ставалося теж на само "авізо": "Рій", "Чета", "Відділ!" і т. д., після чого йшла властива команда, а в ході йшлося тоді "твердим" або "прибитим" кроком. Ношення кріса — як було в російській армії, але уведено нові "хвати" кріса взагалі, а при віддаванні пошани — зокрема. Старшин і достойників вшановувалося мовчки і зворотом голови стрільця чи відділу в сторону обличчя привитаного.

Усією вишкільно-освітньою працею керував командант Запасного Куреня сотник Василь Кучабський, а нагляд над вправами сотень і школи підстаршин мав автор цих рядків.

Членам варти при будинку Української Центральної Ради, інших установ чи при магазинах і вертаючим із вправ сотням чи батеріям гармат, київляни придивлялися із захопленням. На вид того війська людям вступала надія на спокій і лад у столиці та в краю. Вже хоч скромний, але охайний однострій Січового Стрільця, повага і ґрічучість, безпретенсійність, скромність, спокійна і привітлива поведінка поодинокого Стрільця на стійці чи у ході, викликували корисне враження. Підозрівали навіть, що це якісь чужинні "інтервенти".

Ще поважніше виглядали СС, як в осені 1918 року почали носити шоломи.

Десь при кінці літа 1919 року, в Корпусі СС уведено нові відзнаки військових ступнів, нашивані на рукавах і подібні до відзнак УГА, лиш у старшин СС на суконному пасочку кольору роду зброї нашивалося пасок чи "плетінку" з матеріялу, з якого були пошиті "френчі". Таким матеріялом були обшиті ґудзики на передньому кінці пасків.

Добровольців прибувало все більше і більше. Зформовані і підшколені сотні відходили із Запасного Куреня, бо на їх місце зараз приходили нові. При кінці квітня 1918 року було в цьому запасі дві добре вишколені скорострільні і дві піші сотні із недавно прибулих.

Лікарем Запасного Куреня був д-р Іван Рихло, з помічними медиками і санітарним персоналом обох полів.

Евіденційна канцелярія (4 писарі) працювала дуже докладно і скоро. З господарського відділу Запасного Куреня пригадую собі дуже точного, справного, дуже чесного бунчужного Галія.

Так за той час виріс і оформився зовсім новий тип українського вояка — Січового Стрільця, свідомого, незалежницько-державницького соборника.

Пізніше, Січові Стрільці поширювали і поглиблювали в себе ці ідеї, вщіплювали їх і "стрільчили" новоприбуваючих, а що треба було, — поправляли, ідучи послідовно вперед, не оглядаючись, коли на них хто "гудів" із різних кутів.

Січові Стрільці воліли розформуватися, ніж підчинитися диктатові німецького військового командування в Києві (яке розігнало Українську Центральну Раду, з якою ще недавно Німеччина підписала мир у Бересті Лит.), в часі гетьманського перевороту.

Чим була ця формація для стрілецтва, видно хочби з того, що декотрі стрільці плакали, а двох застрілилося після зложення тоді зброї і розформування Першого Пòлку СС. Це ж був твір спільного зусилля всіх, частина серця, розуму, волі, почування відповідальности кожної одиниці на її командному чи підкомандному місці та одночасно взаємного довір'я і пошани. З особливішою пошаною відносились СС до свого Командування. А було у цьому полку вже багато "зістрільчених" у березні-квітні прибулих добровольців. Не маю під руками ніяких матеріялів ні записок, то й не подаю ніяких цифер.

Не дивниця, що й проф. Михайлові Грушевському скапували сльози, дивлячись на те складання зброї СС. Переставала існувати модерна найкраща українська військова частина того часу та її пляни на майбутнє для розбудови формації СС. (Ці пляни вийшли від Команди Запасного Куреня, а полк. Є. Коновалець уже розпочав старання для їх здійснювання).

Прибувши на нову збірку у Білій Церкві з вірою і певністю, що будуть потрібні у розбудові і зміцненні незалежности Української Держави, Січові Стрільці докладали всіх зусиль, щоб бути ще ліпшою частиною, як були до того часу. Для цього вони пройши тут строго вимогливий перевишкіл. Серед

них були одиниці, які думали притягнути й УСС до співпраці. Але сталося інакше. Проголошення федерації Української Держави з Росією грамотою Гетьмана з дня 14 листопада 1918 року заставило Січових Стрільців знова виступити зі зброєю в руках в обороні ідеї незалежности України, проти цього нового — "волім под царя православного".

Врешті дуже важкий 1919 рік. Вже в день проголошення у Києві Соборности України СС мусіли приборкувати збунтованих отаманів. Одночасно збройний похід сусідів на Україну і затяжна оборонна війна з ними серед щораз трудніших умовин внутрі краю. Січові Стрільці не зійшли з незалежницько-державницької плятформи і в складі Дієвої Армії УНР далі завзято боронили незалежности Української Народньої Республіки на всіх фронтах, як довго існувала змога вести регулярну фронтову боротьбу. Тоді, 6 грудня 1919 року, вони перестали існувати як формація.

Та, як приватні особи, не перестали далі працювати по лінії ідеології СС, якій залишилися вірні на завжди, не зважаючи на свою політичну чи групову приналежність.

Трудно уявити формацію СС без старшин з табору полонених в Дубовці, без Івана Чмоли, Федя Черника, Андрія Домарадського, Федя Кизими, Івана Кичуна, Романа Харамбури, Михайла Турка і всіх інших колишнів УСС. Але без Романа Дашкевича, Михайла Кураха і тов., та всіх інших гарматчиків придніпрянців і галичан, ледве чи СС були би мали таку знамениту гарматну бригаду. Без незалежницько-державницьки думаючих добровільців, байдуже на походження, СС були би не змогли виявити себе такими, як були.

А вже просто незамінним був Командир СС Євген Коновалець. Він все природно скромний, ввічливо приязний, спокійний, розважний, дбайливий за підкомандних, стрілецтвом люблений і високошанований. Як вояк, зумів перехилити зразу ініціятиву в користь СС під час большевицького повстання в Києві, а про нього, як командира Корпусу, ген. Безручко говорив завжди з найбільшим признанням. Він найкраще серед СС визнавався у всіх тонкостях політичних партій, широким кругозором військового політика з'єднав собі признання і пошану серед авторитетних військовиків та політичних діячів. Він мав особливий дар провадити людей серед найбільш складних обставин. Творив будуючо на далеку мету. І залишився у вдячній пам'яті не тільки всіх колишніх Січових Стрільців, а й української новітньої історії.

НОВІ ПРОДУЦЕНТИ АТОМОВОЇ БОМБИ

За даними французької преси, в найближчих 20-ти роках 19 нових країн зможе продукувати атомову бомбу. На листі цих 19-ти країн перше місце займає Індія. За нею йде Ізраіл, що може мати власну атомову бомбу вже в 1969 р. Республіка Південної Африки продукуватиме атомову бомбу в р. 1970, Бразилія в р. 1977, Східня Німеччина в р. 1978, Єгипет в р. 1983, Індонезія могла б мати власну атомову бомбу до року 1984, Пакістан може випродукувати її в р. 1985.

Ярослав Сенчина

Останні дні війни у робочому курені

11-та сотня 31 полку, у якій я служив в І-ій Українській Дивізії в Югославії, стояла в лісі біля села Санкт Марі. Командиром полку був полк. Панір, дуже суворий. Він карав усіх за найменші провини.

З початком березня 1945 р. сотенний пор. Бачинський зарядив збірку сотні по полудні та відчитав курінний наказ, згідно з яким кільканадцять стрільців було звільнено з військової служби. Звільнені мали здати кріси, військові книжечки, пояси, відзнаки, але задержати військову уніформу. Серед "цивілів" опинився і я.

"Новоспечені цивілі" були вдоволені, що так щасливо закінчили війну, але наші товариші-вояки казали, що в такий наказ важко повірити, бо він звучав задобре, щоб був правдивий. У нас почав зароджуватися сумнів, що може дійсно німці посадять ще нас за дроти, але наказ є наказом і ми чекали готові до дальшого маршу. Біля 2-ої години вранці ми таки діждалися дальшого розпорядження і вирушили на дорогу, що вела в сторону міста Марібору. По дорозі до нас прилучилися такі самі звільнені з інших сотень, так, що з нашого куреня назбиралося нас коло 50. Маршувалося нам непогано, бо довкруги панувала тиша, хоча злегенька падав сніжок. Нам стало тужно за нашими іншими товаришами й ми затягнули пісню.

Коло 9-ої год. ранку ми прибули до міста св. Лоренца, де приміщувався штаб полку. Коли прибули звільнені з двох інших куренів полку, нас зібралося коло 400 чоловіків, майже половина одного куреня. Врешті також прийшов полк. Панір, щоб зробити перегляд. Під час перегляду в око впав йому молодий підстаршина й він почав намовляти його, щоб той вернувся назад до свої частини та продовжував військову службу. Проте підстаршина на це не погодився і залишився з нами.

Згодом ми знову в марші. Казали нам, що йдемо до Марібору, а звідтіля потягом поїдемо на наше місце призначення. Але в березні день ще короткий, а дорога до Марібору була довга, так, що ми аж о год. 9-ій увечорі прибули до міста, де закватирували у холодній, з повибиваними вікнами касарні.

На другий день нас відпровадили до вагонів, біля яких із крісами стояли старші віком вояки, які ескортували нас аж до міста Фельдбаху. Тут ми зупинилися біля військових касарень, з яких вийшло кілька старшин робітничої німецької організації "Тодт". Вони знову переглянули нас, поділили нас на менші групи та примістили нас у великій одній залі, без ліжок, а з сінниками розложеними на долівці. Тому, що я знав німецьку мову й умів писати на машинці, мене взяли на писаря до канцелярії.

Відтак кожного дня наша сотня збиралася з іншими робітниками на подвір'ї касарні і доїжджала на місце свого призначення копати шанці. У цих касарнях перебували ще й угорські жиди, що також їздили копати укріплення. Серед них чоловіків було мало, а переважали жінки з дітьми. В загальному

харчування було непогане, можна було вийти за перепусткою навіть до міста. Хоча усі старшини організації "Тодт" ходили в уніформах, командант нашої сотні ходив у цивільному одязі.

На наше свято Благовіщення (7 квітня 1945 р.) альянтські літаки зааатакували потяг, яким верталися робітники з роботи. Найбільші втрати поніс жидівський відділ, хоча і серед наших був один забитий (стрілець Мельниченко з села Липиці Долішні, повіт Рогатин) та 6 поранених. Усіх забитих було 27. Мельниченка похоронили ми при співучасті австрійського священика на цвинтарі у Фельдбаху. Незабаром ще двох українців померли в шпиталі від понесених ран. Це були, мабуть, перші українські могили у Фельдбаху, в якому опісля залишилося їх багато більше.

На фронті положення почало ставати чимраз критичніше і німецька влада почала мобілізувати чоловіків віку понад 50 років до т. зв. "Фольксштурму". Таке оголошення було і в нашій частині. Усім, що голосилися, обіцяли дати нову уніформу, добрий харч та повне озброєння. З нашого відділу зголосилося коло 100 чоловік. Не відомо, що з ними сталося, лише знаємо, що вони мали йти за місто, копати для себе оборонні позиції та боронити місто проти большевиків.

Десь у половині квітня наш відділ одержав запасні харчі та на підводах вирушив у напрямі міста Ґрац. По дорозі в одному містечку ми зустріли кордони поліції, яка завертала дезертирів на фронт, де їх звичайно карали розстрілом за боягузтво перед ворогом. Наступну ніч ми переночували серед поля при запалених ватрах. Закутавшися у накривала, ми з тугою згадували наших товаришів у 31-му полку. На другий вечір, після важкого цілоденного маршу ми прибули до Ґрацу, де заквартирувала досить вигідно в одній просторій залі та попадали зморені на ліжка.

У Ґраці ми перебули кілька днів, копаючи укріплення у стратегічних місцях міста та довкруги нього. На нічліги нас розділювали по приватних помешканях. Одноманітности аж ніяк не було, бо часто відбувалися бомбартування двірця та інших військових об'єктів міста. При цьому нам довелося раз скористати, коли ворожий налет розбив потяг із харчовими продуктами, де було чимало консервів. Поділені на групи, ми працювали окремо, не знаючи, що інші роблять.

По кількох днях ми знову у марші. Під вечір прибули ми до якогось містечка, але ніхто нас не хотів прийняти на квартири. Тому ми заночували поза містом у якійсь стодолі, де було повно сіна. На другий день ми помаршували дальше і по полудні зупинилися у другому містечку. Тут нас згідно з поіменними списками уставили у чвірки та повели на поле. Здалека ми побачили бараки, огороджені високим кільчастим дротом. Щоправда високих веж з постами та рефлекторами не було й ми заспокоїлися. Це не був концентраційний табір. Ми примістилися у таборі, з якого можна було виходити без жодних перепусток. Хоча ліжка були, зате не було ні покривал ні кухні й нам довелося "іти в стебло" навіть без теплої кави. Незабаром ми переконалися,

що ми не одинокі у цьому таборі, бо там уже були кілька циганів, яких німці трактували нарівні з жидами. Були також декілька добре одягнених американських полонених.

Западала ніч. Дехто думав, що принесе нового наступний день, дехто мугикав собі під носом пісеньку "Доборовся ти мій сину", але втома робила своє і скоро всі засинали. Наступного дня привезли з міста кухню, дрова та харчі. Нам роздали миски й ложки. Цього дня ми одержали теплий обід, перший впродовж останніх трьох днів. На вечерю нам дали навіть бохонець хліба на чотирьох, по кускові ковбаси та каву.

Наступного дня ми вирушили за табір у ліс будувати бункри. Одержавши знаряддя, ми копали ями, різали ялиці й споруджали бункри. Ніхто не спішився, бо робити треба було від сходу до заходу сонця із одногодинною перервою на обід. Після закінчення роботи ми віддавали знаряддя до будки під лісом і поверталися до табору. Канцелярії тут не було. Наказів ніхто не читав. За нашу працю ніхто не платив.

Десь із кінцем квітня нас знову перенесли на нове місце. Цим разом нам прийшлося понад два дні йти горами. Розквартирувавшися у якійсь стодолі, ми в горах копали укріплення. Харч був поганий, головно картопля з цибулею. Але ми тут були тільки кілька днів, бо вже на початку травня прибув післанець та повідомив, щоб ми усе забрали та були готові до маршу. Ми додумувалися, що фронтова лінія вже недалеко.

Незабаром ми вийшли з лісу на головний шлях і побачили на ньому повно вантажних автомашин. Ми переночували на траві біля шляху, на якому рух ранком ще більше зріс. Тут і там чути було постріли з крісів і кулеметів. Ми думали, що це відступ армій з фронту, але незабаром довідалися, що це кінець війни. Нам ще пощастило всісти до потягу і як він рушив — ми бачили на шляху большевицькі танки. Під вечір потяг зупинився у місті Ратенав і дальше не їхав. Ми повисідали. Біля наших вагонів стояла вантажна військова машина з хлібом. Вояки роздавали його поміж втікаючих. Кожний з нас отримав по 2 бохонці — цінний запас на той час.

Ми заночували в порожньому ресторані, а вранці без поспіху приготовлялися у дальшу дорогу, хоча німці у поспіху відходили, щоб перейти мостом річку Мур. Не здаючи собі справи з грізного положення, ми забарилися до 3-ої год. по полудні. Коли ми врешті наблизилися до річки, щоб перейти міст, ми побачили на ньому большевицьку сторожу. Поблизу ми почули гуркіт танків, на яких американські вояки вимахували руками та вигукували "Хай живе Сталін!" Один танк зупинився біля нас, з нього зіскочив большевик і сказав: "Камерад, война капут". Все ж таки ми попрямували до моста і пробували його перейти, пояснюючи по-німецьки, що йдемо додому до Відня. Але нас большевики завернули й казали: "Берлін, камерад, Берлін".

Почалося смеркати і треба було подумати про нічліг, бо почав покрапувати дрібний дощ. Мої товариші пішли до хат, а я примістився у порожньому особовому автомобілі, який розбитий стояв недалеко. Побіч нього розмістилася німецька сім'я з молодою дочкою. Вони повертались до родинного

Відня. Тим часом підійшов один большевик і почав з ними розмову по-російськи. Москаль обурювався, що ніхто його не розумів і став їм грозити та повчати, що вони мусять вивчати російську мову. Опісля він підійшов до автомобіля, всів до нього і пробував запустити мотор. Та даремно. Тоді він звернувся до мене на заднє сидіння, засвітив ліхтаркою і запитав: "Камерад, авто капут?" "Капут", — кажу я. "От, жаль, такоє хорошоє і капут". Ти, старичок, здєсь ночуєш? Нє бойся, я тєбя нє трону. Так гаваріш, авто капут?" "Капут", — повторив я. Він вийшов з автомобіля і знову підійшов до німців. Взяв дівчину за руку й потягнув із собою. Батьки із страху, як теж і дівчина, мовчали.

А москаль пояснював дівчині: "Вот, я поведу тєбя на команду і сейчас возвращусь забрать етого старичка, що спить у авті". На яку "команду" він брав дівчину, догадатись було не важко, а я, користаючи з того, що він буде зайнятий на "допитах", швидко залишив автомобіль і пішов у ліс. Йти з наплечником було важко й я засапався. Скинув його і пішов дальше провірити, що у лісі. За хвилину внизу побачив ідилічну картину: за річкою москалі палять вогні та безперервно вистрілюють світляні ракети — при звуках гармошки та співів. Стало якось і моторошно і незвичайно. Повернувся назад і ледве знайшов свій наплечник. Стомлений приліг під дерево й заснув.

Вранці встав й негайно пішов вниз подивитися, що діється. Там москалі без спротиву збірали німецьких вояків і як полонених вивозили автомашинами. Я забрав свої речі і пішов шукати переходу через Мур. Зустрів двох німців, які йшли до Зальцбургу. Прилучився до них. Ми йшли вершком залісненої гори, щоб обминати большевиків. Коли ми вийшли на поляну, побачили внизу річку Мур, яка по зливному дощі виступила з берегів. Ми мусіли підійти до річки, щоб розвідати, де можна її перейти. Аж несподівано перед нами група большевиків. Тікати було вже запізно. Вони сторожили дерев'яний міст на річці. Зустрінули вони нас: "Куда, камерад? Дамой? Берлін, камерад, Берлін". Виглядів на успішність перейти міст не було й ми відійшли від них.

Тепер ми йшли вздовж річки, але на кожному мості була большевицька сторожа. Щойно пізно по полудні ми зайшли на подвір'я одного австрійського "бавора". Господиня почастувала нас молоком, а один з німців пішов сам на розвідку. Швидко втішений повернувся і повідомив нас, що недалеко дерев'яний міст без большевицької сторожі. Ми негайно пішли до нього. Большевики були в долині, недалеко від моста, але на нього не звертали уваги. Ось ми вже на мості. Спішимось на другий бік. Щоб скорше, щоб скорше, щоб нас не завернули. Нарешті ми на американському боці. З полегшою відітхаємо. Радість розпирає наші груди. Нарешті ми втекли від большевиків.

Мирослав Квапіль

Ніч на Маґурі Лупчі

(Переклад з чеської мови М. К.)

У «Чехословенському Вояку», ч. 19, річник XVI, появився цей «спомин з боїв із бандерівцями з-перед 20-ох років». Це оповідання вояка чеха, який признається тільки, що належав до «Групи Рись» і був ранений у бою з одним із відділів УПА. Спомин напевне цікавий українським читачам, тим паче, написаний з очевидним літературним талантом. — Ред.

Бурулак стояв наді мною. Виголений, опалений до бронзова, з вусиком фільмового артиста. Того серпневого вечора Маґура Лупча пашіла горячею, живицею і свіжою кров'ю.

Перед кількома мінутами прозвучали останні стріли. Ми — стрільці з групи Рись попали у засідку бандерівської сотні. З перехресного вогню, котрий засягнув дружину 18 аспірантів, видісталося живими тільки сімох. Двом раненим вдалось втекти. На поляні осталось дев'ять пострілених стрільців, з котрих шість були мертві.

Почалось переслухування трьох, важко ранених, стрільців. Бурлак стояв наді мною, розкрочений, немоз гігант. Питання, котрі мені ставив доходили до мене немов з засвіту. Командир сотні говорив приличною словацькою мовою. Я відповідав. Здавалось, що на фоні лісового сутінку бандерівський тризуб почав танцювати шалений танок: пригадав я собі оповідання освітнього старшини про страшні сцени, котрі бандерівці приготовили полоненим польським воякам з акції «Вісла». Автомати кількох Бурлакових стрільців мірили в мою грудь.

Заходило сонце. Я перестав відповідати. Приготований на все, знечев'я відчув я подивугідний спокій. Нині, коли згадую про ті події з-перед двадцяти літ, морозить мене: відкіля взялась тоді така апатія в тій двадцять три літній людині? Чи виросла з тодішніх настроїв повоєнної доби? Чи може в молодості умирається легше?

Просив я Бурлака за перев'язку ранених і воду. Командир сотні подивився на деяких бандерівців, правдоподібно членів штабу, і мовчав. Між обличчями неголених, осмалених мужів пізнав я жінку. Бурлака мовчав. Тоді я сказав йому, що наша армія перев'язує поранених бандерівців і відсилає до лічниць.

Дав знак і надімною похилився чоловік з великою торбою і почав мені перев'язувати поранені ноги. По хвилі один з бандерівців подав мені польову пляшку. Води в ній не було, але я жадібно пив і пив... Вогонь горівки пригасив мій біль. Погана рана на правій нозі і прострілена права рука вже так не боліли. Бандерівський санітет перев'язав наші рани. Владо мав легкі перестріли ноги. Гірше було зі Славком, мав перестрілений лікоть лівої руки.

Потім Бурлак коротко говорив. Говорив про вільну Україну, про членів УПА (Українська Повстанська Армія), як стрільців без родин і домів, котрі, проте, переможуть. Видно було, що говорити любив, а свою промову закінчив таким жестом: подав руку трьом раненим стрільцям. Потім зник, з цілою сотнею, мов тінь в сірині лісу. Зникли тихше від таяння снігу.

Три тяжко ранені остали зі своїми болями самі на краю лісу на Маґурі Лупчі. Залишили нам тільки підштанці. Гроші, які мені прислав батько з нагоди моїх уродин, лист мами, дзеркало, кишеньковий ніж, всі ті дрібниці стрільця у полі — за ними скочили немов голодні вовки.

Наші перев'язки пересякала помалу кров. День помер, як кілька годин тому шість молодих людей. Трясла мною пропасниця, втрата крови була велика, майже вірваний лікоть. Перев'язка мокріла кров'ю. Приходила ніч. Зимна, повна зір.

Як Бурлак зник, ми радилися, що робити? Рішили ми, що Славек (мав здорові ноги і був мистцем Морави на 1500 м.) побіжить до наших. Ще за сумерку подався він у напрямі наших позицій над потоком Лупчанка. Там, у віддалі коло десяти кілометрів повітряною лінією, були наші. У лінії засідок там чекали на Бурлакову сотню. Певне чули стрільбу на Маґурі Лупчі. Стрінуть Славка по дорозі. Напевно прийдуть перед північчю.

Ніч постійно володіла над Маґурою. Холод був нестерпний, а час тягнувся розпучливо. Котра година? Правдоподібно буде північ... Потім ми оба, Владо і я, почули людські голоси і віз, як диркотів по лісовій дорозі.

— Наші, — кричав я, — Владо наші!

Однак ніхто не йшов. Ліс таємничо стишився. Даремно ми кликали, ніхто не відповідав. Тільки місяць дивився на той сумний образ. Ті голоси ми зачули ще кілька разів, протягом ночі, однак ніхто не приходив. Але ми були переконані, що наші шукають нас. Оба ми доглянули зникаючі світла. Може це була сумна забава місяця, котрий час-від-часу ховався за хмари, може маячіння раненої людини.

Була це найзимніша ніч мого життя, попри це мав я величезну спрагу. На світанні над Низькими Татрами коротко попадав дощ, потім над долинами тихо стояв півкруг веселки. Ми вже не мали сил. Мучила нас спрага. Ми вже тільки мозчали і чекали і згадували, дім, матір і батька.

Коло полудня — але чи то було полудне? — ми почули над лісом звук літака. Був це наш розвідчий літак, «Фізелєр-Шторх», решткa з летунської добичі по німецькім летунстві. Літак почав кружляти над поляною, де лежали мертві, і знижався все нижче і нижче. Останніми силами витягнувся я на кілька метрів з ліса і махав до летуна. Описав кілька спіралъ. Потім відлетів.

Спрага, що мене мучила, не дасться описати. У тіні корчів жував я вогку траву. Спрага... небо визбулося облаків, був гарячий серпневий день, тихий, тільки рої мух бреніли коло мертвих тіл і червоної перев'язки на моїй нозі.

Зближався другий захід сонця під вершком тої нещасної гори... І враз я його побачив. Наш стрілець, без зброї, з білою перев'язкою на рамені. Дальші постаті бігли — розмазані, бачені крізь сльози — по «Поляні смерти».

У волоссю членів груп Рись, Тигр, Сокіл вже де-не-де прозирає сивина. Було тоді гаряче, душне літо у словацьких горах. Бандерівці не просили. Групи Тепліце (армія) і полк Словаччина (СНБ) зліквідували 85% з тих п'яти соток, котрі перешли наші границі. Бункри, викопані армією у словацьких горах, вже давно позаростали, але пам'ять постійно жива. Магура Лупча стоїть гола як перед двадцяти роками. Пам'ятників там нема. Наступного року поїду туди. Сам.

ЩО ІНШІ ПИШУТЬ ПРО ДИВІЗІЮ "ГАЛИЧИНА"...

В російській газеті "Новое Русское Слово", що виходить у Нью-Йорку, поміщено лист о. Сергія Гара, який спростовує закиди Н. Федотова щодо І-ої УД УНА. о. Гар пише:

"Обороняти честь свого народу — це похвальне діло. Якщо б п. Г. Федотов у своїй статті у газеті "Новое Русское Слово" від дня 27 січня ц. р. ограничився обороною козаків, йому, як представникові козаків, ота стаття принесла б честь серед своїх земляків. На жаль, п. Федотов не ограничився таким патріотичним ділом, але рівночасно подав наклеп на український нарід. Він обвинувачує українську дивізію "Галичина" в участі у війні проти західніх союзників на Італійському фронті. У дійсності, впродовж цілої 2-ої світової війни із частин, сформованих німцями з-поміж народів Східньої Европи, проти західніх союзників, і то впродовж короткого часу в Нормандії, воювали деякі з'єднання армії Власова.

Дивізія "Галичина" негайно після сформування була спрямована на **Східній** фронт, де брала участь в боях під Бродами влітку 1944 р., допомагаючи німцям прорватися з оточення. Зазнавши більших втрат, дивізію було спрямовано у запілля на Словаччину, де її поповнено і переформовано. У Словаччині вона брала участь у боях проти комуністичних повстанців. На весну 1945 р. дивізію перекинено на Словенію для боротьби із партизанами Тіта. Під кінець війни, вже в Австрії, дивізія прориває ться з оточення тітовців під Фельдермарктом і при кінці квітня переходить Альпи та здається в полон англійцям в Італії після капітуляції. Після майже дволітнього полону в таборах біля Ріміні, коли англійці вели перевірення, не могла ж вона боротися проти західніх альянтів. Встановивши, що дивізія боролася тільки проти комуністів, її членів перевезено до Англії. По короткому побуті в таборах дивізійникам дозволено залишатися в Англії на правах рівних з членами частин армії Андерса...".

НАКАЗ МУСІВ БУТИ ВИКОНАНИЙ

— Старі люди забувають, а вдійсності все забудеться, — сказав Шекспірів король Генри перед битвою під Ейджінкорт.

Ні, не все забудеться. Деякі речі до смерти пам'ятається.

Миколі тепер було б сорок років. Він теж святкував би з нами двадцятьп'ятиріччя 1-ої Української Дивізії.

У 1944 р., маючи лише шістнадцять літ, він так як і багато других юнаків робив усе можливе, щоб тільки вступити до дивізії. Він не тільки зумів переконати своїх батьків, які йому дозволили піти, але також зумів «заворожити» військові власті, які йому повірили, що йому вже вісімнадцять літ.

Микола був середнього росту, чорнявий, мав рожеві лиця і ще дитячу усмішку. Філософія його життя була подібна до Достоєвського героя Роскольнікова з книжки «Вина і кара», якому «все вільно» — як його не спіймають.

І ось ця філософія його допровадила до того, що його весною 1945 р. привели під конвоєм на площу за селом Гоґенштайн, на Словенії. Він був у військовім одностроюу, але без відзнак, без пагонів, без пояса і без шапки.

Випрямлений, спокійний рівномірним кроком вийшов він під ескортою на середину площі і станув перед вкопаним там стовпом, обернувшися обличчям до зібраних вже нам у військовій лаві сотень з 29-го полку. Поміж ним і лавою в однім ряді стояла чота, вибраних жеребом, стрільців. Були вони у повнім службовім одностроюу з крісами при боці і з шоломами на головах.

Командував молоденький службовий старшина. Він щойно недавно одержав старшинський ступінь і оце перша його старшинська чинність.

— Бодай рук прошу не зав'язувати, — сказав Микола до підходячого підстаршини.

Як тільки від Миколи відійшли конвоїри, підійшов до нього в старшинській уніформі військовий капелян з епітрахилем на шиї. Він напівголосом молився, а Микола спокійно вторуючи, повторяв слова молитви.

Серед мертвої тиші чути було слова відходячого капеляна.

— Боже милостив...

Поза шкіру присутніх проходила дрож... в горлі неначе щось тиснуло... в очах ставали сльози... в грудях боліло... все глибше і сильніше...

Тишу прорвав голос Миколи.

— Передайте привіт моїй матері!. Слава Україні!..

— Струнко! На приціл! Стріляй! — паде команда.

І Микола, немов підрубане дерево, повільно зсунувся на землю. Він дихав тяжко, але не стогнав.

Кажуть, що коли урветься шнур під тягарем вішаного, а він ще живе, то йому дарують життя. Чи Миколі теж подарують?

— Кара смерти через розстріл! — був вирок. І наказ мусить бути виконаний.

І ось цей молоденький службовий старшина мусить виконати це, чого не виконала чота, на яку було наложено це завдання.

Він підходить до пораненого Миколи, витягає пістоля, відбезпечує, націлюється і на хвилину задержується. Він немов хоче оправдатися... немов каже...

— Прости мені друже. Я мушу.

Чути постріл і Миколи не стало між живими.

А темні хмари заслонили сонце. Вони немов хотіли заховати й о г о, щоб воно не бачило цієї трагедії, і своєю тінню закрили свіжу кров на землі.

Миколу розстріляно за марнщю. Він під час нічної служби біля військової валки наладованої «залізною пайкою» харчів «зорганізував» декілька пачок цих сухарів — для себе і своїх товаришів.

Польовий суд засудив Миколу, родом з Винник, на кару смерти через розстріл.

«Зовнішні вчинки вказують на внутрішні таємниці», — повторюючи латинську приповідку сказав предсідник суду, перед прочитанням вироку. А на вирок польового суду апеляції нема.

Оборонець Миколи робив все можливе, щоб його врятувати. Він навіть мотивував, що Микола малолітній, що йому лише сімнадцять літ. Документів на це не було, а були підроблені Миколою документи, — щоб дістатися до дивізії, — які вказували, що йому вже дев'ятнадцять.

Микола мав нагоду втекти. День перед розстрілом, вночі, прийшов до Миколи службовий підстаршина і сказав:

— Я тебе тепер до туалету до другого будинку відпроваджу, — а як вони вже були на дворі він додав:

— Як дійдемо до рогу будинку, втікай. Я пущу сальву стрілів в повітря. бо мушу, щоб мене не підозрівали. А там у лісі ти вже собі сам раду даш. Війна і так вже незабаром скінчиться.

Але Микола і слухати не хотів.

— Дякую, друже, але втікати не буду. Така вже моя доля, що я тут загинути мушу.

І він не втік.

На війні всі мужчини мають страх перед смертю. Але більшість з них уміють побороти цей страх і це робить їх героями. Це є люди, які є приготовані зустріти та побороти страх. Такий був і Микола...

І. Зварич

КИЇВ І ТОРОНТО

Ще є між нами в живих гурт людей, яким судилось було пережити дві світові війни. І так по І-ій світовій війні, Польща, перемігши нас збройно в нашій визвольній боротьбі і заволодівши нашими землями, створила для нас переможених таку тяжку атмосферу, що багато наших молодих людей мусіли залишити свої рідні землі та йти у світ на еміґрацію.

2-га світова війна, в якій змагались багатомільйонові армії, велася також на наших українських землях, принісши країні і народові велику руїну. У її висліді сотки тисяч українського люду опинились поза межами України. Ці наші емігранти розсіяні по всіх континентах світу, а в їхній пам'яті залишився по вік спомин пережитого в царстві Сталіна. І тому ми так часто зустрічаємо ці спомини в пресі та різних журналах на різних континентах.

Нинішній світ далеко не той, що був кілька десяток літ тому. Змінились люди, змінились обставини, змінився спосіб людського життя, змінились концепції. І треба пильно дбати, щоб не відставати на ходу і додержувати кроку маршуючому людству.

Було це, мабуть, у 1931 році, з початком зими. Депресія, яка почалась в Канаді в другій половині 20-их років, не втрачала на силі, а, навпаки, охоплювала щораз то більше людей, ставлячи їх в ряди безробітних. Життя ставало невимовно тяжким, люди з родиною не могли вижити й ішли на міську допомогу, щоб користуватися харчовими картками. Не було людей біля крамниць з горілками, зате можна було знайти людей в черзі перед домівками, де видавалась раз на добу мізерна пожива. Кращої почви для комуністичної пропаганди і їх підривної роботи не можна було створити. І вони цю благородну для них нагоду належно використали. Вони, так сказати, були домінуючим чинником в обвинуваченнях, критиці, плюгавленні уряду за депресію, якій уряд не вмів зарадити. Та не зважаючи на тяжке економічне положення, життя ішло жваво у наших організаціях. Ті, що пішли за комуністичною пропагандою, гаряче обстоювали правильність свого кроку, другі тупцювали по середині, не включившись ні в комуністичне, ні національне середовище, а решта, національно свідома частина українського суспільства, поборювала комуністичну пропаганду на різних зібраннях, відчитах та у пресі. Вона боронила своєї національної чести всім, чим могла, а інколи навіть своїми кулаками. Ця боротьба відбувалась не в якомусь одному місті чи провінції, а по всій Канаді від Галіфаксу по Ванкувер. Перемога приходила по-різному: часом по одній, а часом по другій стороні. І нині ще не перевелись у нас у Канаді комуністи, не тільки чужі, але навіть нашої української крови. Але нинішні комуністи вже не ті дикі, що були сорок літ тому. Нині вони спокійні, "лагідні", а щоб довідатись нині будь-що про їхнє організаційне життя, то треба завдати собі чимало труду, щоб відшукати їх.

Одної неділі я доглянув оголошення, в якому закликалось на широке зібрання усіх колишніх "червоних" українських Січових Стрільців у Робітничому Домі в Торонті. Вагаючись, чи іти туди чи ні, перевагу взяла цікавість, для чого скликають те зібрання. Я рішив піти, незамітно поводитись і зайняти місце подальше від ока опікунів та вислухати все, що там буде говоритись. Вступивши до залі, я почав розглядатися за місцем у задніх кріслах, коли почув голос з-позаду, щоб піти до переду. І так я опинився на самому переді, де в першому ряді вказано було мені місце. Асиста, яка проводила мене від входових дверей аж до переду, засіла з обох сторін мого крісла. Я почав почуватися трохи непевно, але змінити нічого не міг. Почались доповіді колишніх учасників нашої визвольної війни з поляками. Промовці, насвітлюючи різні моменти з тієї війни, — усі наші недомагання та невдачі скидали обов'язково на рахунок старшин "офіцериків": за брак військової фаховости, брак відваги, брак доброї орієнтації, досвіду, рішучости... Треба признати, що між промовцями були і такі, які говорили з певною дозою об'єктивности, яка, хоч переборщена, мала в собі частину правди. Але були і промовці, які не мали жодного поняття про війну (бо були замолоді), а лаялися проти "офіцериків" та торочили різні небелиці з резервуару комуністичної пропаганди. Слухаючи їх промов, я на хвилину забув, де я, і ледве помітно всміхнувся, але мої милі сусіди зауважили мою усмішку й один з них звернувся до мене: "Товаришу, бачу, що ви з дечим тут сказаним не погоджуєтесь, — було б добре, щоб ви виступили і спростували невірні місця". Не тямлю вже, що я відповів йому. Предсідник покликав останнього промовця, а після цього предсідник заявив, що дійшло до його відома, що на залі є також члени Стрілецької Громади і він кличе їх, щоб вони вийшли на сцену та висловили свої враження з прослуханого, а якщо було щось таке, що на їхню думку не відповідало правді, то щоб спростували. Очі моїх опікунів спинились на мені і, не спитавши моєї згоди, один з них зголосив мене до слова. Мене наче хтось облив холодною водою, бо від того товариства можна було сподіватись усього, не тільки насмішок і зневаги, але й ще чогось гіршого. Та виходу не було, я піднявся і вийшов на сцену. На залі запанувала дивна тиша. Привітавши зібраних, я пригадав, що сам до слова не зголошувався; викликала мене президія. Я, колишній Січовий Стрілець, тепер член Стрілецької Громади, побачивши в газеті заклик, почував себе до обов'язку прийти на це зібрання. Предсідник запропонував мені висловити своє враження з прослуханого і спростувати те, що було невірно подано. Це завдання не легке, бо багато легше гнути, як спростовувати. По-друге, промовці нинішнього зібрання говорили з записками в руках, а в мене нічого нема. Я попробую поставити кілька питань до нинішніх промовців. Питання такі: 1) Чи є десь у світі така держава, в якій армія була б без офіцерів? 2) Чи є у світі десь другий такий народ, який би з таким сарказмом, з такою зневагою, платив військовим провідникам за вірну службу для свого народу? 3) Хто поніс відсотково більше жертв у цій нашій боротьбі, — рядові стрільці, чи ці зненавиджені вами "офіцерики"? Я не пробую заступатись за всіх старшин. Не мож-

на виключати, що і в наш старшинський склад була залізла якась паршива вівця, — але де цього нема? Але буду боронити честь тих, що свою старшинську честь зберегли чистою. Щож до моїх нинішніх вражень, то мушу сказати, що досить погано стріляєте, товариші. За приціл поставили Стрілецьку Громаду, а б'єте весь час по "гетьманцях", які тут ні при чому. Я подякував усім за їхню терпеливість і зійшов із сцени. Предсідник заявив, що з причини пізньої години, дискусія нині не буде вестись, а буде перенесена на другу неділю і тоді візьмуть мої питання до уваги.

Почався вихід із залі. Коли я залишив залю і спрямував до видоху будинку, зупинив мене один добродій, мовляв — хоче щось спитати. Цим першим питанням було: До якої частини я належав, бо моє обличчя виглядає йому знайомим. Я відповів, що я з І-ої сотні Січових стрільців у Києві. Мій співрозмовник наче змінинився на обличчі, а по хвилині промимрив: "Я теж з першої сотні". І ми замовкли і стали вдивлятись один в одного, наче шукали, по чому можна було б легше себе пізнати. Два-три десятки цікавих, які обступили нас, дивились на нас, наче на артистів, які мають закінчити дуже цікаву дію. Першим відізвався я: "Так ми справді товариші по зброї, то подаймо собі руку, як давні добрі друзі". Ми стиснули один одному руки, при чому він назвав своє прізвище — Горбатюк, те саме зробив я. Тоді він звернувся до мене з запитом: "Де ви нині опинились"? "Не знаю, — кажу я, — до кого з нас це питання більше підходить, чи до мене чи до вас? Я опинився у Стрілецькій Громаді, яка при допомозі пожертв широкого українського суспільства купила дім для наших інвалідів, щоб вони мали хоч дах над головою, та помагає їм у їхньому індивідуальному житті. А що зробили ви для колишніх українських воїнів-побратимів? Це вже не політика, це обов'язок побратима".

Пробували вмішатись у нашу розмову ті, що прислуховувалися нам, але мій співрозмовник не дав нікому прийти до слова: "Слухай, товаришу, — каже він, — нам треба сходитись частіше, нам треба переговорити з собою, може в нас нема таких великих різниць, щоб ми не змогли договоритись". На це я відповів йому, що коли він чує, що в ньому ще жива ця ідея, якій він служив у Києві в Січових Стрільцях, то дійсно не буде великих труднощів зговоритись... З цим ми розійшлись і я дякував Богові, що так щасливо вивів мене з того середовища збаламучених людей, які призабули, хто вони і чиї діти...

ЧОМУ НЕ ВЖИВАЛИ ҐАЗІВ У ІІ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Обидві воюючі сторони ІІ-гої світової війни ввесь час вагалися вживати ґазів. Свого часу Черчіл розглядав можливість збомбардувати німецьке запліччя ґазовими бомбами. В поготівлі були 32.000 тонн іпериту і фосґену. Але Черчіл боявся ризика спровокувати противну сторону. Те саме було із німцями. Вони до кінця війни без перерви працювали над винаходами нових родів отруйних ґазів, але ніколи не мали відваги розпочати ґазову війну.

МАЛИЙ ФЕЙЛЕТОН

Ро-Ко

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА

Надійшла весна 1968. Двадцять п'ята весна від того часу, коли українська молодь йшла до «свого войська», до Української Дивізії. І у ту двадцять п'яту річницю, на «новій рідній» землі в Торонті, зійшлася ще раз ця «молодь», з сивими чубами, з лисими потилицями, щоб відзначити якось цей ювілей. Радили, радили та й врадили відзначити. Чим? Очевидно, бенкетом. Але на бенкет треба когось, щоб щось сказав. І то, по-військовому — коротко, а по-цивільному — мудро.

Різні пропозиції давали. І того й тамтого. Якось не складається. Думають, думають і на засідання ходять. Комусь увірвався терпець та каже:

— А може б так Чіян Кайшека запросити? Він наш союзник і проти комунізму бореться.

— Добре, — кажуть, а по якому він буде говорити?

Хтось знову каже:

— Очевидно, по-китайськи, але яка там різниця. Промов і так ніхто в нас не слухає.

Другі нзову:

— Е, так не можна, ану знову на наших очах нас запродає. Я нікому тепер не вірю, хіба свому провідникові.

— Тоді треба перекладача.

І так шукали перекладача, шукали і не знайшли. Союзника маємо, а з ним розговоритися нема як.

Але геній української винахідливости, яка пройшла полони й альхемічні винаходи золота, невичерпний. Радять дальше завзято, немов би папу мали вибирати. І комусь впала геніяльна думка:

— А може так би Степаненка попросити?

Зразу очі усіх на проєктодавця з надією повернулися.

— А хто він такий? Як виглядає? — питають.

— Та гарно.

— А як говорить?

— Та мудро.

— А хто він такий?

— Та віцепрезидент УНР.

Критична хвилина вимагає єдности, і тому в запалі в дроти «вдарили», бо листа, як звичайно, не було кому написати, та отримали згоду.

От і зраділа дивізійна громада. І промовець є і то ще й від свого уряду, хоча в екзилі (бо такого лише маємо), а то їм закидували, що не за своє воювати йшли. Негайно видрукували квитки і серед нарід подались продавати. Підходить один продавець і продає квитки.

— Купи квиток на 25-ліття дивізійників.

— А хто промовлятиме? — питає зацікавлений.

— Та яка тобі різниця, ти й так на промовців нарікаєш і їх промов не слухаєш.

— Е, — протяжно й двозначно відповідає запитаний, — тепер буду слухати. А я тобі скажу, хто промовлятиме у вас, Степаненко. А знаєш хто він такий? Він червоний.

— Та ні, він русявий, — відповідає продавець.

— Та не на волоссю, а на душі, — відрубує запитаний.

— Але ж він за незалежну, вільну, демократичну, свобідну, соборну Україну, — не дає запрограну продавець.

— Хай буде за незалежну, вільну, демократичну, свобідну, соборну Україну, — відповідає запитаний, — але не за таку, як я. Я за трохи іншу незалежну, вільну, демократичну, свобідну, соборну Україну, — відрубує запитаний, і закінчує, — він червоний.

Другий відвідує свого знайомого з квитками. У нього гарна хата, а в хаті — чудова «бара». Полиці вгинаються від дорогих напоїв. «Сама «бара» мене понад три тисячі коштує», — пояснює господар.

Засіли за чарку. Випили по одній, по другій... Випорожнилась пляшка дорогого французького коняку. А за нею — друга. Загартований такою підготовою, продавець пропонує квитки на бенкет.

— А скільки вони коштують? — питає господар.

— Та по 12 долярів і 50 центів.

— Так багато! — дивується господар. Бачите, у мене нема грошей. Мене тільки одна «бара» понад три тисячі коштує, не враховуючи напоїв. Я не скупий. Пий скільки захочеш. Але квитка не візьму. Не на мою кишеню.

А в неділю під церквами в Торонті летючки роздають. Беруть люди, думають новий протест, нова демонстрація в Оттаві під большевицькою амбасадою. Читають. А там пишеться, хто такий Степаненко. Він документи про Україну забрав і в Об'єднані Нації не віддав, і ще одну організацію розбив (не ОН, а таки українську) — ніби це якась нова подія? А коли? Ще кільканадцять років тому. Досі мало хто про це говорив, а тепер усі вже знають, хто такий Степаненко. Він і «червоний» і «розбивач». А далі пішло вже легко. Вже йому закидають, що він Національну Раду репрезентує і віцепрезидентом Української Народньої Республіки в екзилі є. Це останнє, мабуть, найбільша його провина.

Проте акція породжує реакцію, «беклеш», як в англійській мові це явище називають. Одні бойкотують, а другі квитки купують. І так найбільша заля у найбільшому готелі в Торонті до країв заповнилася. Промовляли і д-р о. Кушнір, і проф. Кубійович з Франції, і, очевидно, Степаненко. У почесному комітеті були українські митрополити Канади, сенатор, генерали. Прийшло біля сорок привітів від українських організацій. І майже усі були задоволені. А найбільше з них, мабуть, таки Микола Степаненко. Він досі був маловідомий в Торонті, а за три тижні став найбільш відомий у цій українській метрополії Канади, хоча він за «не таку» незалежну, вільну, демократичну, свобідну, соборну Україну, як Чіянґ Кай-шек.

Василь Прохода

Сірі або Сірожупанники

(Закінчення)

Наступного дня зранку, було це кінцем січня, після належної гарматної підготовки по большевицькій позиції почався наступ з Ігнатполя на Овруч. Большевики не витримали і залишили передову оборонну лінію перед містом Овручем. Рішучим рухом під обстрілом броневика Сірі зайняли станцію і примусили большевицькі ешелони та бронепотяги відійти на північ. Піхота, позбавлена своєї бази, великого спротиву не робила і в безладді залишила місто. При цьому нам удалось захопити дві гармати, чотири кулемети і, головне, вогнестрільні припаси. У Сірих було кілька козаків ранено. Народовизволенці потерпіли більше всіх внаслідку невмілого керування в часі бою, у них було двоє вбитих і десяток ранених. Буковинці та галичани, підтримуючи наступ сірих, мали лише ранених. Большевики залишили більше десятка вбитих та стільки ж тяжко ранених.

Безпосередньо боєм керували в І-му Сірому полку поручник Анатоль Костик, в 2-му — поручник Пархомюк і в 4-му — поручник Овчаренко та поручник Микола Харченко. Часово перемога була на нашому боці. Населення Овруча прийняло наших вояків досить прихильно. Правдоподібно чутка про належний порядок, що був запроваджений в Коростені, дійшла до овручських жидів, а тому вони не ховались і після закінчення бою відчинили свої крамниці.

Ніч пройшла спокійно. Наступного ранку прибула делеґація від большевиків з пропозицією перемир'я та за дозволом забрати своїх убитих і тяжко ранених червоноармійців. Ми погодились. Народовизволенці поховали своїх двох убитих і попросили дозволу від'їхати до Коростеня. Їх місце зайняли галичани. Винниченківці дістали дозвіл від отамана Оскілка від'їхати до Рівного. Замість них мав прибути полк ім. Наливайка...

На третій день після зайняття нами Овруча прибула до нашого штабу в Коростень "мирова делегація" від большевицьких частин, що діяли проти нас. Вона складалась з двох латишів, білоруса, росіянина і запомороченого українця. Прислав їх в окремому вагоні заступник полковника Пузицького поручник Костик. Полковник тоді був у штабі й здивувався, коли побачив п'ятьох большевиків з нашим старшиною в помешканні телеграфу.

— Хто ви такі? — А потім до Сірожупанника: — Чому ви привели їх сюди?

— Це большевицькі командири. Вони є делеґатами від своїх бригад для мирових переговорів.

— Делегація?! Мир?! Нічого не розумію. Ходім, панове, до цієї кімнати. Там поговоримо.

Коли ми зайшли до задньої кімнати, большевицькі командири назвали свої прізвища і частини, що уповноважили їх для ведення мирових переговорів. Я вже не пам'ятаю ані прізвищ, ані назви бригад. Щось пригадується ніби

375... 378 стрілецькі полки. Мене цікавив їх вигляд і поводження. Були то інтелігентні люди, особливо латиші, які тримались чемно з почуттям власної гідности. Полковник назвав себе командуючим групою, а мене начальником штабу й попросив їх сісти та сказати чого вони хочуть.

Говорити почав латиш, який був старшим в цій делегації, правдоподібно колишній студент та прапорщик.

"Мы пришли к вам, товарищи, с мирной целью. Воюем мы друг против друга и сами не знаем зачем. Нам говорили, что вы угнетаете рабочих и крестьян, защищаете буржуазию, хотите возобновления капиталистического строя и уничтожения нашего социалистического. Теперь мы узали, что вы республиканцы, демократы и боритесь за свободу своего народа. Поэтому наши бои являются каким то недорозумением. На митингах в наших полках мы решили заключить с вами мир и не воевать больше".

"Видно, що ви, панове, слабо уявляєте собі мирову процедуру. Мировий договір є політичним актом, який може заключити ваш Совнарком та наша Директорія Української Народньої Республіки. Ми, вояки виконуємо накази наших урядів і не сміємо робити якісь сепаратні виступи та заключати якісь договори. Нічого з усього цього не буде. Без дозволу вищого командування я не можу вести з вами жодних переговорів навіть про перемир'я. Я раджу вам неофіційно повернутись до своїх частин і передати своїм товаришам, що ми не є жодними капіталістами, чи їх наймитами і не маємо наміру йти війною проти вас. Ми лише обороняємо нашу батьківщину від вас".

"Нет, ни с чем мы не можем возвратиться. Когда вы не можете вести с нами переговори, тогда разрешите нам поехать до вашего славного командования. Может мы там договоримся".

"Коли ви так дуже хочете, їдьте, але спочатку я мушу запитати на це дозволу штабу фронту. А тимчасом не можу дозволити вам вільно ходити по станції. До одержання відповіді ви будете в цій кімнаті. Але ще раз раджу вам повернутись до своїх частин, бо з тих переговорів нічого не буде".

Коли ми залишили "делегатів" в кімнаті самих полковник зауважив:

"Бачив я всяких наївних ідеалістів, але такого як цей латиш ще не доводилось зустрічати. Запитаю Агапієва, що він скаже".

Через півгодини вдалось наладнати зв'язок з начальником штабу фронту. Він відповів, що без командуючого Оскілка не може дати дозволу на приїзд большевицької делегації, бо це політична акція, яка серед політичних діячів може викликати якийсь наклеп на військових. Отаман Оскілко є відсутній і повернеться через два дні, а тому делегати хай почекають, коли не хочуть повернутись до своїх частин, яких з наказу Троцького напевно розформують, а на їх місце пришлють більш надійні частини. Тому пильности на позиції не треба ослаблювати, щоб не було несподіванки.

Тоді полковник сказав делегатам, що на одержання дозволу треба ще терпеливо почекати, коли вони не хочуть повернутись до своїх. Голодні вони не будуть, їсти їм будуть приносити та й чарчина буде до їжі.

Ніч і наступний день пройшли спокійно. Винниченківці від'їхали. Лише командир полку Народного Визволення доповів, що його козаки дуже нарікають, бо більше від винниченківців потребують відпочинку, а головне у них бракує харчових продуктів і вони голодують. Полковник пообіцяв доповісти про це в штаб фронту.

Вечером поручник Костик доповів телефоном з Овруча, що у большевиків було чути значну рушничну та кулеметну стрілянину й помітна якась перетасовка, ніби прибули якісь нові частини. Полковник наказав пильно стежити за ворогом і пообіцяв приїхати вранці особисто.

Коли від'їхав полковник Пузицький до Овруча, а з від'їздом ешелонів полку ім. В. Винниченка зменшився галас, на станції стало якось тихо. Я зайнявся писанням докладного звіту про бій за Овруч і не зауважив, як телеграф цілком опустів. Телеграфісти й телефоністка зникли. Лише апарати якось нервово вистукували викликаючи приймача. Мене це здивувало. В кімнаті большевицьких делеґатів було також тихо. Потім почулись на станції в напрямку, де стояв ешелон народовизвольників, якісь вигуки, ніби там хтось мітинґував. Я виглянув у вікно і побачив, що проти дверей телеграфу стоїть кулемет "Максима" з двома козаками-народовизвольниками. Це мене ще більше здивувало. Я хотів вийти і запитати, що то все означає, коли до телеграфу ввійшло двоє озброєних народовизвольників. Один з них запитав мене:

— Ви бачите отой кулемет, що стоїть перед вашим штабом?

— Бачу, а вам що до того? Чи може ви поставили його?

— Та таки ми, щоб ви не втекли. Скажіть нам, на якій підставі ви тримаєте під арештом мирову делеґацію?

— Хто вам сказав, що вони заарештовані? Вони чекають дозволу на виїзд до Рівного без всякої охорони.

— Все рівно з охороною чи без неї. Ми прийшли звільнити їх. Ми хочемо, щоб був заключений мир.

— То звільняйте і заключайте з ними мир самі.

Я сів за свій стіл, а вони пішли до делеґатів, яких в чомусь переконували, а потім вийшли всі разом. Старший делеґації латиш звернувся до мене:

— Товарищ начальник штаба! Эти товарищи думали, что мы арестованы и пришли освободить нас. Это какое то недорозумение. Скажите, что нам делать?

— Ви тепер вільні. Я особисто, як людина, вважаю вас за порядних і коли поїдете до Рівного нічого доброго вас там не чекає. Я вам знову щиро раджу повернутись до своїх. Я перекажу на передову позицію, щоб вас без всякої затримки пропустили.

— Нет! Мы всётаки посоветуемся с товарищами. Они приглашают нас на митинг. Разрешите нам пойти к ним!

— Будь ласка! Ви вільні.

Вони пішли, а я залишився сам. Пройшло півгодини. Я роздумував над тим, що сталось. Якось спокійно чекав кінця. Коли не повісили мобілізовані козаки в Конотопі, то тут можуть повісити народовизволенці. Невже ті делеґати настільки наївні люди, що не додумаються проголосити тут совєтську

владу, яку місцеві робітники підтримують. Для них це єдиний вихід спасти своє життя, бо повернутись назад до своїх ні з чим вони не можуть...

В цей час почувся дзвінок телефону. Говорив Пузицький. Він поінформував мене, що большевики дістали підкріплення і вже проявляють активність. Тому шкода, що ми відпустили винниченківців. Треба бути готовим до значного бою, при якому й пасивна сила може відогравати бодай психологічну ролю. Большевикам очевидно вже відомо про їх від'їзд, а тому вони будуть сміливішими. Він запитав який тепер настрій у народовизволенців. Очевидно вони голодні й злі. Нехай господар Полевий допоможе їм харчами.

— Так, пане полковнику, вони цілком злі, збунтувались і мітингують. Прийшли до штабу і забрали делегатів на мітинг до себе.

— Як?! Що ви кажете? Ті большевики тепер верховодять на станції? Вони проголосять совєтську владу. Негайно виведіть ешелони Сірих на Коростень Житомирський!

— Пізно вже! На станції розпоряджаються народовизволенці, а проти штабу стоїть їхній кулемет, охороняє мене, щоб я не втік.

— А де комендант станції? Що він робить?

— Він в такому ж становищі, як і я.

— Що будемо робити? Я зараз їду з відділом Сірих до вас.

— Хоч я готовий до того, що мене підвісять трохи вище, але я передчуваю, що все скінчиться добре, бо делегати надто наївні люди. Я певний, що вони нічого злого не зроблять. Добре, що винниченківці від'їхали. Вони закурили б зі своїм Гришком такий мітинг, що небу було б гаряче.

— Ну добре! Глядіть там! А я все таки приїду.

Через деякий час делегати прийшли з мітингу і знову до мене:

— Товарищ начальник! Мы решили вместе с вашими казаками выехать до Ровна. Распорядитесь, пожалуйста, чтобы до эшелона был подан паровоз!

— Добре! Якщо ВИ, товариші, маєте бажання їхати з НИМИ, то їдьте! Нехай сідають всі до вагонів. Паротяг зараз буде поданий.

— Благодарим, товарищ начальник!

Вони попрощались подавши мені руку і вийшли. Мого наголосу на словах ВИ і з НИМИ вони очевидно не зрозуміли. Як лише вони вийшли, я відразу до віконця в диспетчерську сказав поручнику Чернявському:

— Прошу, як можна скоріше дайте до ешелону народовизволенців паротяг. Хай їдуть з большевицькими делегатами хоч до дідька в зуби.

Був гарний тихий зимовий надвечір. На полі лежав непорушений сніг. Він виблискував під промінями сонця, що повільно заходило. На тлі білого поля яскраво обрисовувався відходячий на південь потяг. Я пригадав відхід мобілізованих козаків зі станції Бахмач також надвечір по покритому снігом полі. Ті відійшли пішки до своїх хат, а тому не було мені їх шкода. Не мав я жалю і тепер до запоморочених народовизвольників, які не усвідомили, що їх і їхніх дітей в майбутньому чекає. У мене пробудився лише жаль до делегатів, ідейних комуністів-мрійників, яких правдоподібно чекала безглузда ліквідація за бунт народовизвольників. Я назвав їх борцями за мрію, яку їм не вдалось побачити.

у Рівному не повірили їх наївному бажанню заключити мир. Їх обвинуватили у викликанні заколоту і судили.

Про від'їзд полку Народного Визволення я повідомив коменданта Новгород-Волинського сотника Падалку. Він перед семафором станції зупинив ешелон, наказав всім виступити і скласти зброю та лише тоді дозволив їхати далі.

"Самоотвердженый историк" А. В. Лихолат в свому творі "Разгром националистической контрреволюции на Украине (1917-22 гг.)", Москва, 1954, на стор. 208 брехливо твердить, що в Овручі і під Коростенем не були регулярні совєтські частини, лише повстанці. Бій за Овруч він описує так:

"Против партизан были направлены незначительные силы петлюровцев. 26 января под напором превосходящих сил противника партизанские войска принуждены были оставить Овруч. Однако в результате умелой раз'яснительной работы овручских большевиков подпольщиков значительная часть петлюровських войск, зайнявших Овруч, взбунтовалась и была розоружена. Части, оставшиеся верными Директории, 1 февраля были выбиты из Овруча внов перешедшими в наступление партизанами"...

З цих партизанів ніби був сформований "21 Волынский украинский советских полк". Все це брехня від початку до кінця. 26 січня всі рішучі спроби большевиків відібрати від нас Ігнатпіль, щоб знову повести наступ на Коростень, були відбиті. Тоді у них почались заворушення. Це ми використали. І лютого не вони нас, але ми вибили їх з Овруча...

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

СОВЄТСЬКІ АВІЯНОСЦІ

Недавно СССР збудував два перші авіяносці — перший увійшов у службу 1965 р. і включився у совєтські морські сили на Середземному морі, а другий проходить кінцеву стадію спорудження та випробування. Обидва вони завдовжки 650 стіп та тоннажу 23-25 тисяч тонн.

Вдійсності вони не авіяносці у повному розумінні, бо вони не мають призначення для атакування та не можуть обслуговувати літаків із нескладаними крилами. У першу міру вони призначені для вертольотів, яких може примістится на них по 30-35. Проте не всі вони можуть вилітати одночасно. Крім цього, вони озброєні зенітками, зброєю для поборювання підводних човнів, ракетами та іншим устаткуванням.

Для порівняння ЗСА мають 15 авіяносців для атакування, 8 — для поборювання підводних човнів та 7 — т. зв. "платформів для вертольотів". Саме ці останні можуть бути порівнювані із совєтськими авіяносцями.

Американські авіяносці своєю величиною далеко більші від совєтських. Наприклад, найбільший з них "Ентерпрайз", з атомовими моторами, має 85,800 тонн, авіяносці для поборювання підводних човнів від 40,000—42,000 тонн, а "платформи для вертольотів", яких Збройні Сили ЗСА навіть не вважають за авіяносців, мають 18,000—33,000 тонн.

Микола Битинський
підполковник Армії УНР

Українські військові відзнаки

(Закінчення)

Після всіх тих нагородних відзнак вищої категорії, звертаємось до військових другорядних відзнак, тобто до суто **пропам'ятних, льокальних,** складових частин вищих структурально воєнних з'єднань, себто армій, армійських груп і т. п. В цій категорії відзнак неможливо встановлювати якесь чергове старшинство, бо вони змістом мають значення тільки для замкненої власної підрядної військової частини, і це значення на інші рівнорядні частини не розповсюджується. Як, прикладом, установити **загальну градацію старшинства** чи важливости таких окремих, обмежених колом власної формації пропам'ятних відзнак, як УСС-ів, чи відзнака «Залізного Стрільця», чи «Нагрудна відзнака VI-ої Січової стрілецької дивізії», чи якась інша подібна відзнака із згадкою про якийсь визначний бойовий чин чи то під Вапняркою, чи під Замостям, чи під Вознесенським, чи під Чортковом, чи під Коростенем, чи в Криму, чи під Львовом, чи під Києвом, а чи під Бродами, або в інших знаменитих боях, яких в українській Визвольній епопеї було безліч?.. Найперше, неможливо встановити, яка з тих льокальних пропам'ятних відзнак, що репрезентує якусь окрему геройську чинність, є серед інших таких же знаків найвищою в сенсі бойової заслуги, бо ж ніхто ніяких конкурсів на змагання між окремими воєнними відділами не робив і нічим їхньої мужности не міряв. В цьому відношенні всі вони в довгій низці бойових епізодів рівні між собою, і всі мають однаковий характер важливих особистих спогадів про чинність і заслуги різних військових частин.

Таким чином, цього роду пропам'ятні відзнаки важливі головно для самих носіїв їх, як членів даної певної формації, а інші такі ж рівнорядні члени других частин не мають, звичайно, ніякого права ані претензій на них. І ще одне важливе — пропам'ятні відзнаки окремих дрібніших воєнних частин не встановлюються законами або іншими актами верховної державної влади, а лише наказами чи постановами підрядних командантів (начальників бригад, дивізій, корпусів, навіть армій), **які не мають юридичних компетенцій творити окремі вищі орденські відзнаки ані для своїх власних частин, ані тим більш установлювати знаки вищих категорій для вищих військових з'єднань.** Ось тому всі правдиві нормальні пропам'ятні в цьому сенсі відзнаки незалежно від того, як їх окреслювано самими власниками їх, і незалежно від того, яку форму вони мають, і чи носиться їх на стрічках чи на шрубках, і навіть незалежно від того,

чи постали вони в складі частин Української Армії чи в партизанських відділах і загонах, — всі вони не переходять власної вузької знакової межі і мають **характер ніби приватних витворів,** хоч, щоправда, загально у всього вояцтва й громадянства завжди високо шанованих і визнаваних за вияв видатних заслуг. І тому, зрозуміло, всі означені тут пропам'ятні відзнаки мають на грудях вояцького одягу своє власне, точно означене, місце: у стрічковому фронті орденських відзнак вони займають рядом **другу чергу по них, а на шрубках — зараз же під ними;** а іншим способом можна їх прикріплювати і на вилозі або в петельці піджака.

Крім згаданих вище українських військових відзнак першої й другої категорії, п. Городиський вичислює ще інший ряд відзнак, яким намагається означити чергу ніби за значенням їхньої символіки; при тому, як було вже сказано, до своїх міркувань не застосовує жадного критерія, що мав би якісь реальні підстави. У тому реєстрі згадуваних ним відзнак, він подає й такі курйозні, ефемерні й фантастичні, про які досі не було й чути. Проте, одразу ж зауважуємо, що до частини згадуваних п. Городиським відзнак ми вже віднеслися критично і надали їм **спільне типове окреслення звичайних** нормальних **пропам'ятних відзнак,** які не **можуть мати ніякого чергування між собою**, бо щодо **виникнення** (затвердження) й **змістового значення** вони є **рівнорядні,** і пишаються ними правно лише члени окремих військових частин. Отже в тому реєстрі згадано й відзнаку УСС обидвох видань (у Відні й в Америці), і хрест III-ої Залізної дивізії і хрест «Галицької дивізії» і «Пропам'ятна медаля з нагоди 10-річчя Самостійности», видана УНР у Варшаві (?), також ніби й якийсь «Пропам'ятний Воєнний Хрест УНРади», передбачений для майбутніх українських вояків; нарешті згадана й «Медаля св. Архистратига Михаїлаїла» для вояків Галицької дивізії; а потім ще додано й такі відзнаки: — Комбатантський хрест Краківського видання 1940 й повторний в 1945 році в Німеччині; також згадано й відзнаку для абсольвентів Старшинської Школи в Кам'янці Подільському. Відзнаку Інструкторської Старшинської Школи в Києві 1919 р. забув згадати; далі пом'янув відзнаку VI-ої Січової стрілецької дивізії (до речі, неправильно окреслену як **«золоту»** для старшин і **«срібну»** для стрільців); згадано й «дуже рідкісну відзнаку «Ради Київських СС», і відзнаку колишніх вояків Легіону полк. Р. Сушка 1939 р. А ще перед тим згадано було й про т. зв. Хрест Директорії (Макаренка) — безперечно фіктивний, хоч п. Городиський відвів йому досить високе чергове місце після відзнаки УГА. І нарешті таблицю відзнак закінчено згадкою про «відзнаку Дружини Українських Націоналістів» та про бойові (індивідуальні) відзначення для вояків УПА, затверджені УГВР. (?). До цього подано й зауважу, що «Таке індивідуальне бойове відзначення носиться **як перше»** (? — М.Б.). Як видно, сві-

домо **без належних підстав, що їх подано в цій статті, як універсальні,** на перші місця висуваються відзнаки УПА й Дивізійників, так ніби в нашій армії з її довголітньою геройською боротьбою вищих бойових чинів і нагород не було...

На закінчення залишається сказати ще й про решту українських нагородних відзнак, які не входять у систему справжніх, реально здійснюваних військових наших емблем. Такі відзнаки можна поділити на дві групи. До першої належать, сказати б, — завмерлі — скасовані, або нерозвинені до кінця; до другої групи входять відзнаки фіктивні, фантастичні й курйозні.

Найкращим прикладом відзнак завмерлих служить орден св. Архистратига Михаїла, що був усталений ще на початку нашої державности в 4-х ступенях для старшин і для козаків однаково, і був у скорому часі, невідомо з яких причин, скасований. З-зовні ця відзнака мала хрестовий вигляд, більш виразної структурної побудови в перших двох вищих ступенях, і менш виразної, наближеної до медалі форми, в нижчих ступенях; у центрі відзнаки був образ св. Михаїла. Орден був зроблений (чи мав бути зроблений) у металях — золотому й срібному й призначався за видатні бойові заслуги. Були навіть випадки нагороди цим орденом, можливо лише декларативно, як то подав був журнал «Прапор України» в 1918 р. де було також описано й саму відзнаку.

Дальші високі відзнаки були запроєктовані Урядом УНР ще десь у 1920 р. Це були: орден — «Хрест Визволення України» для вояків за бойові заслуги й орден цивільний — «Хрест Республіки» за видатні заслуги для держави. Згаданий воєнний орден у малюнковому проєкті мав форму народного стилем Свильнораменного Хреста з Тризубом на восьмикутному блакитному щитику, обвитому терновим вінком у центрі на синій орденській стрічці. (Журн. «Гуртуймося» 1932 р. Прага). Цивільний «Хрест Республіки» формою дуже наподоблював вищезгаданий воєнний хрест. Причини, що вплинули на нездійснення проєтів згаданих хрестів, також не знані.

Згадуємо теж і ще один, не відомо чому, нездійснений проєкт військової відзнаки, що його було висунено й рисунково опрацьовано для вояків Галицької Армії в таборі інтернованих у Чехах. Ця, досить оригінальна відзнака композиції відомого скульптора Бринського, мала вигляд художньо вирізьбленого плетення з лаврових галузок з державним Тризубом у центрі.

Про іншого роду «військові відзнаки», які можна назвати фантастичними, бо направді не знати, де й коли вони існували, подав дещо в своїй статті і п. О. Городиський. Там перечислено такі фантастичні ви-

твори: — «Орден оборонців Львова», «Лицарі Золотого Тризуба з брилянтами», «Хрест Богдана Хмельницького», «Медаля для ранених»...

Доповненням до щойно згаданих мітичних, створених фантазією, військових відзнак, може бути низка інших, хоч реально здійснених у матеріялі, але ідейно або цілком безцінних, або, принаймні, частинно ущерблених дивною курйозністю, — відзнак, реєстр яких і подаємо. Докладніше цю групу знаків годі інакше кваліфікувати, як тільки знаки фіктивні, чи знаки-фальшівки. Й ось, першим з них за часом виникнення являється отой «Хрест Директорії» (Макаренка), якого чомусь так високо потрактував п. Городиський, що навіть надав йому досить високе місце у своїй таблиці (восьме), хоч сам там же признається, що брак відповідних даних не дозволяє подати докладніші історичні пояснення. А історія того знаку проста: два колишні члени Директорії Макаренко й Швець задумали собі самозванно відновити колишню верховну владу в Україні й почали активізувати свою діяльність у Празі проголошенням державної чинности **двох** кол. директорів на чужині, бо третій директор Д. Андрієвський від їхньої компанії відмовився. Тож вони найперше іменували воєнного міністра полк. Трутенка, піднісши його до ранґи генерала, й через нього стали притягати до себе прихильників власної політичної групи. Трутенко найперше шукав охочих серед вояцтва, а для приваблювання їх мав з доручення «директорії» підвищувати прихильників у ранґах і нагороджувати їх хрестами, які за позичені у чеських спекулянтів гроші начеканив пару сот Макаренко. Хрести, а при них й військові ранґи, звичайно видавалися за гроші всім охочим. Ось таким авантурницьким способом і постала та спекулянтська фальшивка.

Друга, не менш спритна, група авантурників у тій же Празі створила певний гурт прихильників гетьманського руху, головою якого об'явив себе такий ніби повстанець де-Вогонь-Горбанюк. Та група теж витворила свій «Орден Булави», принаймні, — декляративно — для тих, що спричиняться до відновлення монархічної держави. Поскільки відомо, ці майстри працювали більш серед наївних чеських міщан, затягаючи їх до своєї «політичної» акції обіцянками різних високих становищ в Україні включно до «міністерських портфелів». А тим часом «нагороджували» простодухих честолюбців отією ж «державною» нагородою — Орденом Булави, тимчасово лише уділювано їм розкішну грамоту, виготовлену за їхні ж гроші, ніби позичені на українську «державну акцію». Третя група спекулянтів-фальшивників, що орудувала в тій же Празі, була «політично» зв'язана з іншою гетьманською групою, ідеологічний центр якої був у Югославії. Очолював той рух претендент на гетьмана Полтавець-Остряниця. Він вихвалявся тим, що творить уже сороктисячний козацький корпус, а членів того корпусу, як свідомих патріотів,

прикрашує відзнакою — «Козацьким Хрестом». Відпоручником того гетьманського козацького руху в Чехії був один багатий промисловець, підполковник Х. Він на власні гроші також спорудив наперед розкішну грамоту до згаданого гетьманського хреста й уділював її охочим попишатися порожніми цяцьками, звичайно, також за певні жертви-заслуги...

Само собою, що і в інших місцях світу Божого знаходяться спритні фальшивники, що чеканять «ордени» та інші «почесні відзнаки» з порожнім фіктивним змістом, розраховані на слабу психіку честолюбців, наївняків, або просто на маняків, які завжди готові збирати без розмислу будьде колекцію різних «орденів», щоб з пихою прикрасити таким «іконостасом» свої «геройські» груди.

Цю непогамовану жадобу людської легковажної вдачі прикрашуватись порожніми цяцьками дуже спритно використовують різні політичні діячі щодо збільшування числа своїх прихильників. Використовують цю дитячу психічну слабість навіть чужі люди, які нічого спільного з українським рухом не мають. Так, прикладом, відомо, що дехто з наших вояків мають фіктивні «ордени», уділені їм (ніби в знак дружби) провідником Російської антикомуністичної армії з політичної групи Б. Савинкова генералом Булах-Булаховичем. Відомі також і пропозиції нашим деяким старшинам від мітичного т. зв. «імператора Візантії» одержати встановлений ним якийсь «династичний орден»... На жаль, не маємо точних даних, чи хто з наших «колекціонерів нагрудних відзнак» уже скористав з тієї нагоди.

До речі, ми тут навмисне зупиняємось на тих разючих випадках прояву профанації наших державно-вояцьких символів — **дійсних** нагородних знаків — різними свавільними, безвідповідальними особами в недавньому минулому Визвольної Боротьби, щоб провести аналагію в деяких моментах із теперішнім сумним станом анархії в вояцьких наших рядах через порушення правопорядку в справі вояцьких почесних відзначень.

На початку статті подано було історію виникнення й розвитку орденів, правне утвердження їх і зазначено ті принципи, на основі яких утворився критерій для правильної оцінки в зазначенні їх старшинством і в порядку ношення на вояцькому мундирі. В парі з тим було теж і з'ясовано, що через легковажне, найчастіш несвідоме ігнорування, або й незнання тих правил, серед українських ветеранів і комбатантів постав хаос, який сильно вражає стороннє око і не робить чести колишнім воякам, що з покликання мали б бути зразком дисципліни й порядку. Водночас пригадувано було приклади, правила, і подавано практичні поради, **яким** саме **способом треба уникати тієї, принизливої для вояцтва вакханалії.** Однак, до вищезгаданого необхідно додати й ще одно важливе

застереження: останнім часом з'являються й сильно активізуються **самочинні, ніякою вищою авторитетною інстанцією не встановлені і не затверджені, ніби військові організації, які в своїй чинності виразно виявляють порушення вояцької етики і звиклого правопорядку.** Як виходить наяв, оті самозванні вояцькі угрупування під гаслом великих патріотичних ідей та благородної ідеології прикривають звичайну спекулянтську діяльність, направлену головно на збільшення кількости свого членства шляхом продажу своїх фіктивних корпораційних відзнак з **«причепкою» рангових підвищень.** Оті теперішні несусвітні вчинки з нагороджуванням «орденами», титулами та ранговими піднесеннями, вповні наподоблюють вищезгадані ганебної пам'яти вибрики широкої отаманії на рідних землях, а потім діяння відновленого самозванцями на чужині, які спокійно тепер торгують козацькою честю, розпродуючи свої ордени й уділюючи ранґи кожному, хто «заслужиться»...

Поглянувши тверезо і чесно на все те, що тепер діється в розхитаних, колись міцних і вірних вояцьких рядах, треба таки справедливо признати, що в наш час загального занепаду моралі відновився в новій формі той самий прояв непогамованого духа анархії, бундючности й бунтарства руїницької отаманії. Тому не слід мовчки терпіти таке очевидне порушення правопорядку й вояцької дисципліни, а слід протидіяти вакханалії непотребства й вийти з честю з того теперішнього хаосу.

Полковник Війська Української Народньої Республіки

ОЛЕКСАНДЕР ШАНДРУК - ШАНДРУШКЕВИЧ

командир кулеметної сотні у Запорізькому Корпусі під час наступу на Крим, після важкої недуги, прийнявши Св. Тайни упокоївся в Бозі 29 травня 1968 р., прожнвши 73 роки. Був відзначений українськнмн бойовнми орденами. Похорон відбувся 1-ого червня на українському православному цвинтарі у Бавн Бруку.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Ген. Павло Шандрук з дружиною Ольгою

Інж. Петро Шандрук з дружиною Ольгою

Андрій Качор

РОМАН ГОЛІЯН НА ВІЙСЬКОВІЙ СЛУЖБІ

(У другу річницю смерти)

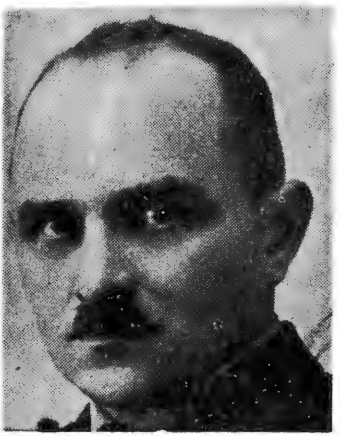

З кінцем 1966 р. у Франції, в містечку Понтуаз, біля Парижу, після короткої, але важкої недуги, зовсім несподівано, помер Роман Голіян, один із кращих українських журналістів між двома світовими війнами у Галичині. Він також був активним діячем Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО), від якого останньо був членом Президії Української Національної Ради.

Роман Голіян, як колишній старшина УГА і Армії УНР, був активним членом українських комбатантських організацій, зокрема довгі роки був активним членом управи Т-ва б. Вояків УНР у Франції і тому варто, а то й треба, хоч коротко згадати про його військову службу на сторінках військового журналу.

Роман Голіян народився 17 вересня 1899 р. у Винниках, біля Львова, де його батьки, Теодор і Іванна, мали гарну хату з гарним садом-городом і де якийсь час жили, заки перенеслися, ще перед першою світовою війною, на сталий побут до Львова.

Роман Голіян закінчив українську державну гімназію у Львові перед покликанням його до австрійської армії з початком 1916 року.

На основі його власної короткої записки, яка збереглася між його документами і яку передала мені до використання його дружина, пані Ольга, військова служба ред. Р. Голіяна проходила наступно:

Він був покликаний до австрійської армії 12 лютого 1916 р., а вже 2 березня відправили його до перевишколу для однорічних добровільців у Вайскірхен, на Шлезьку. Звідси, по перевишколі, в червні 1916 року, Р. Голіяна призначили до старшинської школи для піхоти, що була при XI-ім корпусі австрійської армії, в Єгерндорфі. Школу цю він закінчив з відзначенням у березні 1917 р. і став т. зв. кадетом-аспірантом, тобто кандидатом на майбутнього старшину.

Від квітня 1917 р. до січня 1918 року Р. Голіян перебував на альбанському фронті. В тому часі був він іменований десятником-підхорунжим — полковий приказ із 16 листопада 1917 р. На цьому фронті захворів і на основі лікарського ствердження, 28 січня 1918 р. був перенесений з фронту в запілля XI-ої дивізії з приділом до "трену", тобто до обозу. Там був дуже коротко, бо вже в березні відіслано його до Відня на доповнення фахового старшинського вишколу для старшин обозів. Вишкіл цей тривав 2 місяці, тобто до травня.

По вишколі, з початком червня, Р. Голіян був відправлений на македонський фронт, з призначенням на команданта полкового обозу, 4-го полку угорських гонведів, в ранзі старшого десятника-підхорунжого, а вже на фронті іменовано його першим старшинським ступнем — лайтенантом, або чотарем, чи підпоручником, тобто наймолодшим старшиною.

На тому становищі Р. Голіян залишився до розвалу австро-угорської монархії у листопаді 1918 року.

У половині листопада Р. Голіян добивається до Львова і зараз же зголошується до служби в Українській Галицькій Армії.

У грудні 1918 р. бачимо чотаря Р. Голіяна адьютантом команданта вишколу українських добровільців у Дроговижі, біля Львова. Відтак виконує обов'язки зв'язкового старшини у військово-дипломатичному представництві УГА і Військового Секретаріяту ЗОУНР для переговорів із американською, англійською і французькою військовими місіями, що приїхали тоді до Львова та пробували погодити воюючі сторони.

У квітні 1919 р. Р. Голіян був призначений на референта кінноти при Окружній Військовій Команді Львів, а відтак з тим самим призначенням був перенесений до ОВК Самбір.

19 травня 1919 р. Р. Голіян був призначений командантом сотні одноріччих добровольців самбірського куреня на фронті "Хирів".

Після переходу УГА за річку Збруч, Р. Голіян був приділений до розпорядження полковникові Шаповалові-Перебийносові, а відтак став адьютантом команданта подільського полку Корпусу Охорони Республіканського Ладу, з призначенням виконувати обов'язки прокуратора надзвичайного військового польового суду цього ж корпусу.

Розпорядком Начальної Команди з дня 18 липня 1919 р. чотаря Р. Голіяна іменовано поручником.

Свою військову службу поручник Роман Голіян, здавалось, закінчив 20 листопада 1919 р., коли Уряд УНР, з причини своєї евакуації, розв'язав Корпус Охорони Республіканського Ладу, звільнюючи всіх на неозначений час. Одначе пор. Р. Голіян не покидає рядів Армії УНР, до якої перейшов з УГА, разом з рештками цієї Армії в січні 1920 р. попадає в польський полон і був перевезений до табору військово-полонених у Ланцуті, біля Ряшева, де були полонені УГА і інтерновані з Армії УНР.

Тут, коли уряд УНР договорився з польським урядом щодо реорганізації своєї Армії, пор. Р. Голіян голоситься знову до військової служби. І вже 18 лютого 1920 р. він був приділений до 46-го куреня, 6-ої пішої дивізії Армії **УНР.**

Після цього, дуже скоро, бо вже 6 квітня 1920 р., наказом Дивізії Р. Голіян був перенесений до Штабу Дивізії на зв'язкового між 6-ою Дивізією Армії УНР і Експозитурою Міністерства Військових Справ польського уряду, але з кінцем квітня його відкликано у штаб 6-ої Запасної Бриґади, генерала Білінського, а кілька днів пізніше відіслано його до розпорядження Генераль-

ного штабу Армії УНР, що діяв тоді при штабі головного командування польської армії, у місті Рівному на Волині.

Кілька днів пізніше, 2 травня 1920 р., генеральний Штаб Армії УНР назначує пор. Р. Голіяна військовим представником уряду УНР для господарсько-інформаційних справ при 6-ій польській Армії, а тиждень пізніше, наказом 6-ої польської Армії, ч. 4743/20, він був перенесений на такий сам пост при 12-ій дивізії польської Армії.

На цьому відповідальному пості пор. Р. Голіян був до 28 жовтня 1920 р., що стверджено на основі посвідки "Військового Представника УНР при 12-ій дивізії Військ Польських", ч. 93/20, де дослівно читаємо: "Поручник Армії УНР, член Військового Представництва Українського Генерального Штабу, при 6-ій Армії Військ Польських, Голіян Роман, приділений до Представництва при 12-ій Дивізії, звільняється з військової служби УНР, згідно наказу Головної Команди Військ УНР, ч. 17 з дня 31. VIII. 1920 р. на власне бажання, що підписом та прикладкою (печаткою — прим. А. К.) державною свідчу — Військовий Представник УНР, поручник (підпис нечиткий) і адьютант (підпис також нечиткий").

Після цього знаходимо ще документ касового розрахунку Господарської Комісії 12-ої Дивізії, польською мовою, з 2 листопада 1920 р., в якому стверджено, що пор. Р. Голіянові виплачено 2,400 пол. марок, як належність його військових поборів. На цьому кінчається військова служба пор. Р. Голіяна в Армії УНР.

У місяці грудні 1920 р. Р. Голіян, як цивільний урядовець, продовжує свою працю в Ліквідаційній Комісії Уряду УНР, що знову стверджено посвідкою польського уряду в польській мові, що п. Р. Голіянові, як представникові Українського Червоного Хреста дозволяється на відвідини всіх таборів інтернованих на терені міста Ланцута, Пикулич і Львова, і що ця посвідка важна до 11 грудня того ж року.

З кінцем грудня 1920 р. Р. Голіян вертається до батьків, до Львова і починає новий етап своєї журналістично-громадської праці, але це вже не належить до теми цієї згадки.

Для інформації читачів "Вістей Комбатанта" подамо ще кілька фактів із життя пор. Р. Голіяна після військової служби а саме:

В рр. 1921-23 Р. Голіян студіює на правно-політичному виділі тайного українського університету у Львові. Закінчує повністю, з усіма іспитами, 4 семестри (2 зимові і 2 літні).

В тому самому часі бачимо його серед співробітників сатирично-гумористичного ілюстрованого двотижневика "Будяк", а відтак він співпрацює в сатиристично-гумористичному двотижневику "Зиз", є співробітником "Нового Часу", а відтак коротко редактором "Українського Слова", "Українського Прапора" та стає співробітником львівського щоденника "Діло".

У 1925-27 р. виїздить кількакратно, на довший побут, до Відня, щоб там закінчити високі студії політичних наук і журналістики.

По закінченні студій вертається знову до Львова, одружується з Ольгою Вербицькою, абсольвенткою філософічного факультету Львівського університету та стає на постійну працю в коцерні Видавництва Івана Тиктора, тоді у півтижневику "Новий Час". Тут познайомлюється ближче з Миколою Голубцем, відомим публіцистом, журналістом і письменником, добрим мистецьким критиком, знавцем старинних пам'яток міста Львова і разом з ним творять окреме Видавництво "Неділя", з поважним безпартійним і багато ілюстрованим тижневиком "Неділя", що виходив аж до вересня 1939 року. Без уваги на різні зміни організації Видавництва і складу співробітників — ред. Р. Голіян був там до кінця.

Крім цього Р. Голіян майже кожного року, до часу другої світової війни, виїздив до різних держав і звідтіль присилав дуже цікаві репортажі, які друкував в "Неділі", "Ділі", або в "Новму Часі".

Зокрема голосними стали його оригінальні репортажі з Карпатської України, куди він одинокий з-поміж українських журналістів у Львові виїхав легально і присилав вірні насвітлення подій, що мали там місце в рр. 1938-39.

В часі другої світової війни був він коротко у Кракові, пізніше в Австрії, в Інсбруці, а звідтіль виїхав до Франції, де спершу (1946-49) працював фізично, на тартаку, а відтак від 1949 р. жив у Парижі, перебираючи на себе відповідальну працю представника ЗУАДК на Францію. У тому часі приводить до порядку занедбаний дім ЗУАДК в Парижі, при вул. Тена ч. 136, що під його управою скоро став своєрідним "притулком" для багатьох українських поселенців і різних приїжджих наших діячів до Парижа, не враховуючи різних організацій, як постійних "льокаторів".

У Парижі він тісно співпрацював з Військовим Товариством Українських Комбатантів, був його довголітнім членом Управи, мав багато клопотів з управою цього товариства, що й вичерпало його, здавалось, невичерпну енергію, його сили, його здоров'я...

Пор. Р. Голіян помер 17 грудня 1966 року, як вже було сказано на вступі, в містечку Гонтуаз, біля Парижа, де його й поховано.

Похорон був дуже скромний, при участі трьох священиків, дружини Ольги і доньки Марти та кількох осіб. Дружина, перед від'їздом до ЗСА, де живе донька, привела до порядку могилу, поставила гідний пам'ятник, щоб кожний, хто відвідуватиме цвинтар у Понтуазі, міг легко знайти могилу бл. п. Романа Голіяна та згадати його "не злим тихим словом".

"ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ, ЗА СТРІЛЕЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ"

Подбаймо, щоб в часі від квітня 1968 до кінця липня 1969 — в Ювілейному році — ми гідно відсвяткували 25-річчя постання І-ої Української Дивізії Української Національної Армії та 25-річчя битви під Бродами.

З КНИЖОК

Ф. Кордуба

ПЕРЕГОНИ У ЗБРОЄННІ

George W. F. Hallgarten: DAS WETTRUESTEN. Europäische Verlagsanstalt, 1967.6 Frankfurt am Main. St. 534.

Двадцяте століття заслуговує на те, щоб його назвати періодом інтенсивного зброєння протиставних коаліцій держав та інтеґрально протиставних ідеологічно-політичних світів. Бо, не зважаючи на це, що бажання людства вже від багатьох десятків років зосереджене на проблемі роззброєння, як найкращому засобі для збереження миру, те саме людство не може визволитися з інстинкту, що штовхає до завоювань і оборони. Під роззброєнням треба розуміти або знищення або виключення зброї, як засобу для ладнання політичних конфліктів, або використання для мирних цілей. Однак треба мати на увазі істину, що поки людство посідає можливості, щоб перемінювати плуги на мечі, поки воно різниться всередині фізичними, моральними і духовими прикметами, так довго побрязкуватиме зброєю при вирішуванні міжнародних непорозумінь та у змаганнях за впливи. Фактично вже від століть великодержави реалізували свою політику з позиції сили. Воєнний теоретик К. Кляузевіц здефініював війну, як продовження політики іншими засобами. Сьогодні ця дефініція втратила своє первісне значення, бо наука на відтинку техніки зброєння дала людству т. зв. "кінцеву зброю", яка виключає війну як засіб для здійснення політики. Багато стратегів твердять, що атомова держава не може легкодушно рішатися, щоб напасти на ворожу державу, якої атомовий потенціял дорівнює бодай 10-15% атомовій субстанції аґресора. Для відстрашування сьогодні вже не є конечна рівновага атомових засобів обох противників. Атомова зброя, до якої дійшло людство у перегонах зброєння, вже не надається як воєнний засіб. Тому, хто продукує атомову зброю для її вжитку, той не розуміє дійсної функції цієї жахливої зброї.

Варто познайомитись з історією перегонів у зброєнні, щоб не блукати в лябіринті ілюзій та не обдурювати себе нездійсненними надіями майбутнього. Найкраще з'ясовує цю справу книга "Перегони у зброєнні", яку коротко постараємося зреферувати.

Автор книги Ґеорґ В. Ф. Галлґартеи, американець німецького походжеиня, відомий з великої студії "Імперіялізм перед 1911". Як історик викладав у багатьох університетах в Парижі, Нью-Йорку і в Каліфорнії. Опісля був на державній службі в Америці в характері аналітика у справах навчання і дослідів. Також як професор-гість виступав в університетах у Мюнхені 1965 р., в Токіо та в інших японських університетах. Він є досконалим знавцем не тільки історії розвитку воєнної техніки і стратегії, але й історії політики. Книгу "Перегони у зброєнні" він починає від винаходу пороху та на підставі різних даних стверджує, що зброєння у більшій або меншій мірі було мотором історії.

На зміст його книжки складаються наступні три частини: 1. **Зброєння до**

першої світової війни; 2. Від скорострілу до ракети; 3. Їзда в пекло. У них докладно описана історія зброєння аж до найновіших часів.

Багатий історичний матеріял розвитку різних видів воєнної техніки Сходу й Заходу разом із коштами окремих зброєневих систем або родів зброї викликує мимоволі здивування й інстинктовний страх. Після простудіювання цілої книги треба прийти до висновку, що людство живе в апокаліптичному періоді, загроза, яка над ним зависла, не відома від непам'ятних часів. Щоб образово з'ясувати, до яких розмірів зросла нищівна сила нуклеарної зброї, подаємо деякі дані. Нищівна сила тактичної атомової зброї згл. 28 цм атомової ґранати дорівняє 0.015 тринітролюолю (ТНТ). Розривна сила всіх бомб, скинених на Німеччину під час 2-ої світової війни, виносила тільки 1,3 млн. т. ТНТ, а сила одної водородної бомби дорівнює 50 млн. т. ТНТ. Атомові бомби на Гірошіму й Нагасакі вже сьогодні можна вважати за тактичну зброю.

Багато місця у студії присвятив автор оцінці різних видів нуклеарної зброї провідними стратегами Сходу й Заходу. Звернемо нашу увагу тільки на деякі. Найменша атомова гармата 15,3 см одержала атомове стрільно, якого розривна сила досягає кілька соток т. ТНТ. Гавбиця, кал. 155 см, як тяжка зброя для підсилювання армії і корпусу воєнно-морських сил, посідає безатомові стрільна 6,6 т. ТНТ, а атомові — 1000 т. ТНТ, що треба вважати за революцію в конвенціональній артилерії.

Звернім нашу увагу на ракети. Ракета "Титан" дорівнює силі 4,5 МТ (мега тонн — МТ — 1 млн. т. ТНТ), тобто 4,5 млн. т. ТНТ. Ракета "Титан II" дорівнює силі 24 млн. т. ТНТ; ракети "Поляріс" і "Мінутмен" — 600 тис. т. ТНТ.

Нуклеарний потенціял СССР у відношенні до ЗДА виносить 20-25%. Нуклерний арсенал ЗДА тільки стратегічної зброї, теоретично в 1964 р. досягнув 28 570 МТ сили.

Усі дані історика Галлґартена, а їх є дуже багато, цікаві не тільки для фахівців-стратегів, але також для наукового й політичного світу. Для наукового світу цікаві наступні дані з його студії (стор. 453). Гонка зброєнь вплинула також на готовлення кваліфікованих кадрів із академічною освітою в ЗДА і СССР. Як ця підготова кадрів розвивалася під кінець окремих років, на це вказують такі дані:

Роки:	ЗДА	СССР
1951	42 000	29 000
1952	30 000	30 000
1953	24 000	40 000
1954	22 000	53 000

Також не менш цікаві дані із продукції і щораз більшого удосконалювання різного роду зброї армії, летунства і воєнно-морських сил ЗДА і СССР. Також у книзі подані ціни на окремі зразки зброї, які прямо є дивні для звичайного освіченого читача. Наприклад, побудова одного підводного човна з озброєнням 16 ракет зразка "Поляріс" коштує 700 млн. нм.; продукція та вбудування системи для 1000 ракет зразка "Мінутмен" виносить 28 млрд. нм.; одна ракета для протилетунської оборони "Найк" (Ніке) - "Зеус" — 4 млн. нм.; ракета "Спрінт" — 2,4 млн. нм.*

---

* Автор статті живе у Німеччині, тому й подає ціни в нім. марках. — Ред.

Для політичного світу ця студія важлива тим, що вона наглядно доказує, що над політикою узяла верх наука, яка війну, зокрема атомову, виключила, як засіб політики для реалізації намічених стратегією цілеспрямувань.

Накінець, треба підкреслити, що опрацювати того роду студію не було легко, бо зброєння та зокрема перегони у зброєнні після 2-ої світової війни є державними тайнами. Не зважаючи на це, історик використав багато літератури інших авторів, яких цитує, систематично впорядкував багатий матеріял та його у виді студії віддав до диспозиції сучасному поколінню людства. Цією книгою повинен поцікавитися також український політичний світ. Особливо вартісна ця книга для кол. старшин, які мають добру нагоду познайомитися з станом сучасної воєнної техніки в світі.

ДО ВСІХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ КАНАДИ, ЗСА І ІНШИХ КРАЇН

Про зміну адреси просимо повідомляти прямо Адміністрацію в Канаді:

VETERANS NEWS
41 Whitbread Crescent
Downsview, Ontario, Canada.

Невчасне повідомлення передплатника про зміну адреси наражує Адміністрацію на зайві кошти і невчасне доручення журнала до читача.

При зміні адреси просимо подавати теж і стару адресу.

Всіх передлатників у ЗСА, які на адресі не мають числа пошти т. зв. "Зіп-Код", просимо якнайскоріше його до нас подати, бо цього вимагає поштовий уряд.

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

ТРИ ВІЙСЬКОВІ АКАДЕМІЇ В МАДЯРЩИНІ

Дотеперішні три школи старшин в Мадярщині піднесено до ступня — академій. Таким чином тепер існують в Мадярщині: Технічно Мілітарна Академія, Академія Повітряних Сил, Мілітарна Академія ім. Кошута. Вони розкинуті в різних місцевостях країни. Студенти цих академій відбуватимуть 4-річний вишкіл, після чого складатимуть іспити. У висліді успішного іспиту абсольвенти академій дістануть старшинський ступінь. Таке перше старшинське іменування має відбутися вже цього літа 1968 р. в Будапешті в дуже врочистій формі.

ІНДІЯ РОЗБУДОВУЄ ЛЕТУНСЬКУ ІНДУСТРІЮ

Тому 20 років летунська індустрія в Індії не існувала. Сьогодні Індія вже в спроможності продукувати декілька типів літаків для цивільних потреб і передовсім для своєї військової оборони. Продукцією цих літаків в Індії займається одна-одинока компанія, що носить назву Гіндустанська Аеронавтика і має 5 своїх філій з фабриками в різних гіндуських місцевостях.

АМЕРИКАНСЬКИЙ РОЗМАХ

В часі II світової війни в ЗСА треба було збудувати одну з найбільших дотепер фабрик, що мала за ціль — продукувати атомні бомби. Для їх будови мусіли усунути 25 мільйонів кубічних метрів землі. На тому обширі можна б збудувати місто для 400,000 мешканців. Для тієї фабрики збудовано 250 км. залізничих рейок, 600 км. доріг, зужито 40,000 тонн сталі, 780 тисяч кубічних метрів будівляного матеріялу, з якого збудовано 1.177 будинків для 45,000 людей.

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

В НЬЮ ЙОРКУ СТВОРЕНО КРАЙОВИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ 50-РІЧЧЯ ЛИСТОПАДОВОГО ЧИНУ І УГА

З почину Головної Управи ОбВУА відбулася в Нью-Йорку дня 14-го травня 1968 р. в приміщенні Українського Літературно-Мистецького Клюбу спільна нарада діючих тут центральних і місцевих комбатантських, жіночих і молодечих організацій в справі відзначення Золотого Ювілею Листопадового Чину і створення Української Галицької Армії. Нараду скликав і нею проводив д-р Іван Козак, заступник Президента ОбВУА та голова місцевого Відділу ОбВУА, секретарював побр. Іван Дмитрик. У висліді наради покликано до життя "КРАЙОВИЙ ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ 50-РІЧЧЯ ЛИСТОПАДОВОГО ЧИНУ і СТВОРЕННЯ УГА" з осідком в Нью-Йорку. Його особовий склад після нізнішого доповнення шляхом кооптації представляється ось як:

а) Діловий Комітет: голова: д-р Іван Козак, б. сотник УГА (Гол. Управа ОбВУА); заступниці голови: Ірина Голюка (Самост. Зол. Хрест), Оксана Рак (Окр. Рада СУА), проф. д-р Софія Карпинська (Гол. Управа Укр. Золотого Хреста), Ольга Томашівська (Гол. Управа Українсько-Американської Допомогової Організації), Христя Навроцька (Пласт); секретар: п. Григорій Цебрій (Гол. Упр. СУМА); скарбник: побр. Григорій Яремчук (Броди-Лев); імпрезовий референт: побр. Мирон Заліпський (Броди-Лев); референт Інформації і преси: побр. д-р Ярослав Гриневич (Братство УСС); мистецький референт: Орест Слупчиинський (Броди-Лев); члени без функцій: побр. Петро Постолюк (Гол. Рада Б-ва УСС), побр. Роман Глушко (Гол. Управа Т-ва б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки), майор Іван Винник (ОбВУА), побр. Іван Ділай (Т-во б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки), побр. Іван Дмитрик (Об'єдн. кол. Вояків УПА), п. Павло Дорожинський (Пласт), пані Евстрахія Кмета (Самост. Зол. Хрест), пані Р. Куделя (Укр. Зол. Хрест), п. Дмитро Кукуруза (Осередок СУМА ім. ген-хор. Тараса Чупринки), п. Володар Лиско (Акад. Т-во "Зарево"), пані Мирослава Осідач (Сам. Зол. Хрест), побр. Іларіон Поліщук (Союз Ветер. Укр. Резистансу), пані Марія Савчак (64 Відділ СУА), побр. Володимир Шостак (Вільне Козацтво), п. Іван Юшкевич (Осередок СУМА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки).

б) Контрольна Комісія: голова: полк. Петро Содоль-Зілинський (Гол. Управа Т-ва Запорожців ім. полк. П. Болбочана), члени: побр. д-р Сава Никифоряк (Братство УСС), побр. Іван Хома (Об'єдн. кол. Вояків УПА); заст. члена: побр. Андрій Боднарчик (Братство кол. Вояків І УД УНА).

Постановлено також створити Почесний Комітет та намічено в загальному його склад. Обмірковано плян праці, головною точкою якого є подбати і допильнувати, щоб в кожному місці скупчення українців на терені ЗСА створено місцевий Громадський Комітет та гідно відзначено ці подвійні роковини і видати для цього особливий заклик. Вкінці схвалено, що центральне святкування згаданого ювілею відбудеться в Нью-Йорку дня 2-го листопада 1968 р. стараннам Комітету Об'єднаних Американсько-Українських Організацій Великого Нью-Йорку при співучасти новоствореного Крайового Ювілейного Комітету.

НЬЮАРК Н. ДЖ.

Загальні річні збори

Загальні збори місцевого Відділу ОбВУА відбулися 30 березня 1968 р. в приміщенні "Чорноморської Січі" при Зенфорд евню в Нюарку. Збори відкрив голова побр. М. Стебельський привітавши численно зібраних членів. На його пропозицію збори вшанували пам'ять померлих членів: сот. проф. Б. Загайкевича, пор. Осипа Бережницького і підхор. судію Осипа Слоневського повстанням з місць і однохвилинною мовчанкою. Опісля вибрано президію зборів в складі: побр. д-ра І. Карапінки, д-ра Р. Криштальського і д-ра О. Утриска і прийнято до відома заплянований головою порядок нарад зборів.

Після звідомлення з діяльности уступаючої Управи за минулий рік: голови, секретаря, касієра, прес. референта і делеґата від Відділу до місцевого Відділу УККА та Контрольної комісії вибрано нові керівні органи Відділу ОбВУА: Головою переобрано побр. М. Стебельського, а побр. М. Шавалу і М. Лозинського заступниками голови. До нової Управи ввійшли: О. Лисинеський, В. Кузик, д-р О. Утриско, Юрій Кігічак, М. Бойко, Ю. Баранюк, д-р Л. Голінатий, А. Хома і І. Стецькович. До Контрольної комісії вибрані: д-р І. Карапінка, Анна Ратич і В. Воробець. До Тов. Суду ввійшли: М. Гарасевич, Д. Тихий і Т. Ґелемей. Після вичерпання порядку нарад зборів нововибраний голова побр. М. Стебельський подякував членам за вибір та, бажаючи новій Управі кращих успіхів у майбутній діяльності Відділу ОбВУА, закрив збори. З піснею на устах: "Гей у лузі червона калина" розійшлись члени домів. О. У.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

ЮВІЛЕЙНЕ ВОЯЦЬКЕ СВЯЧЕНЕ

(вр). Заходом Управи тутешнього Відділу ОбВУА відбулося в дні 27-го квітня ц. р. "Ювілейне Вояцьке Свячене" для членів Відділу, їхніх родин і запрошених гостей. За столами у відповідно удекорованій залі "Тризуба" засіло понад 120 осіб, між ними заступник президента ОбВУА дир. Іван Поритко, голова Відділу в Алентавні інж. Йосип Клисяк, заступник голови Відділу УККА д-р Юрій Мачук, двох представників кол. вояків УПА пп. Ковальчин і Ґудзик і п-ні Маланюк, вдова по недавно померш'м секретарі Управи Відділу ОбВУА.

Свято відкрив голова Відділу інсп. Микола Алексевич, який на закінчення промови попросив члена Відділу о. проф. Станислава Дашо відмовити молитву.

Голова Відділу удекорував шістьох ветеранів Воєнними хрестами. Після тісі офіційної церемонії голова Алексевич віддав дальший провід вечора у руки "тостмайстра" Володимира Біляєва, відомого поета і громадського діяча. "Тостмайстер" з питомим йому ораторським хистом виголосив коротку промову. Інж. Клисяк передав гарний привіт від Відділу ОбВУА в Аллентавн та д-р Мачук говорив від імені голови Відділу УККА проф. Богдана Гнатюка.

У мистецькій частині на естраду виходили самі діти, внуки комбатантів, від п'яти до чотирнадцяти років. Але коли почули деклямації Тані Ковалишин і Данка Головецького, фортепіянове сольо Тані Цісик і сольоспів Катрі Оранської при фортепіяновому супроводі Оксани Процик, — приявним сивоволосим ветеранам обличчя роз'яснилися радістю і гордістю, що "ще не все пропало", що

виростає у нас талановита, національно свідома дітвора.

Далі йшли спогади ред. Миколи Вайди про Закарпаття та д-ра Івана Олексишина з переживань на Україні п'ятдесят років тому.

Несподіванкою було проголошення головою п. Алексевичем, що Управа Відділів ОбВУА вирішила вшанувати своїх 75-літніх і "вище" сеньйорів та обдарувати їх великодними писанками, які отримають з рук представників наймолодшого покоління Тані Ковалишин, Богдана Головецького і Тані Цісик. Викликано десять прізвищ, між якими були о. радник Василь Головінський, парох Найставну, та два колишні голови тут. Відділу ОбВУА, д-р Володимир Рудницький і д-р Микола Рибак. В імені вшанованих сеньйорів д-р Рудницький дякував голові побратимові Алексевичеві та всім побратимам з Управи Відділу за їхню уважливість, яка є рідкістю у нашій громаді.

З приводу десятиліття існування Жіночої Секції Відділу ОбВУА голова Відділу Алексевич дякує членкиням Секції за їхню корисну, невтомну працю та вручив приявним паням: голові Неонілі Федак, Катрі Пак, Софії Рудавській і Дарії Слонській — китиці квітів; неприявними були ще пані Величко і Прасіцька.

Зворушливим кінцевим словом та закликом до згоди й єдности о. радника Головінського та відспіванням "Христос Воскрес" і "Ще не вмерла Україна" закінчилося це свято, що дало багато гарних вражень.

ARKA Company
DEPARTMENT STORE
48 East 7th St. • New York 3, N. Y.
Phone: GRamercy 3-3550

State Garage

1521 Queen Street West Toronto, Ontario Tel.: LE 2-4353
BODY Q FENDER REPAIRS, AUTO-OVEN SPRAY PAINTING, TOWING.
— Робота точна і гарантована —
Власник: МИКОЛА ЗАСІДКО

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА

ВЕЛИЧАВЕ ВІДЗНАЧЕННЯ 25-РІЧЧЯ ПОСТАННЯ 1-ої УД УНА в ТОРОНТІ

В суботу 18 травня 1968 р., після нарад делеґатів Крайов. З'їзду Братства кол. вояків І-ої Української Дивізії УНА, в найбільшому готелі Торонта Роял Йорку, відзначено 25-річчя постання Дивізії. Вже самий факт, що ці святкування відбулися під патронатом Комітету Українців Канади, найвищої надбудови український громадських організацій Канади, та під Почесним Комітетом, очоленим президентом Світового Конґресу Вільних Українців і президентом Комітету Українців Канади всесв. о. д-ром Василем Кушнірем, і до якого увійшли українські Митрополити блаженніший Іларіон та високопреосвященніший Кир Максим Германюк, високопреосвященніший Архиєпископ Іван Бучко з Риму, проф. Вол. Кубійович з Франції, сенатор Канади проф. д-р Павло Юзик, генерали Павло Шандрук і Михайло Крат, пполк. Порфірій Силенко, сотник Богдан Панчук і сотник Мирослав Малецький та численні привіти від організацій, установ та визначних осіб засвідчили, що колишні вояки, які із зброєю в руках боролися за всіх обставин за кращу долю свого народу, втішаються пошаною широких кіл українського громадянства.

Усі привіти, що вчасно прийшли на руки Комітету святкувань, поміщено у святковій програмці, що вийшла друком на 96 сторінок. Крім надіслання привітів, майже усі організації прислали своїх представників на бенкет. На жаль, у бенкеті, на якому головним промовцем був віцепрезидинт Української Народньої Респуб-

Промовці під час бенкету для відзначення 25-річчя постання 1-ої УД УНА в Торонті. Сидять: Микола Степаненко, віцепрезндент УНР і головний промовець, о. д-р Василь Кушнір, голова Почесного Комітету святкування, промовляє проф. д-р Володимир Кубійович.

(Фото: О. Войтів, Торонто)

ліки в екзилі Микола Степаненко, не взяли участь представники Ліги Визволення України, Об'єднання Жінок Ліги Визволення України і газета "Гомін України", хоч вони прислали свої письмові привіти.

Святкування відкрив голова Ділового Комітету Андрій Коморовський, зазначуючи, що ми сьогодні відзначуємо не так існування І-ої Української Дивізії, як радше її постання, тобто, факт, що українська молодь 25 років тому не завагалася серед найважчих умовин взяти в руки зброю і масово вступили в ряди Дивізії з думкою продовжування боротьби за волю свого народу.

Відтак відбувся апель. При участі представників молодечих організацій Пласту і СУМ з прапорами та прапору Братства кол. вояків 1-ої УД УНА І. Кушніренко зголошує сот. Ст. Гулякові, а він — пполк. П. Силенкові. При звуках барабанів і сурми Б. Синишин, господар бенкету, просить усіх вшанувати пам'ять поляглих воїнів у боротьбі за волю України.

Після вечері промовляли проф. В. Кубійович, о. д-р В. Кушнір та М. Степаненко. Проф. Кубійович насвітлив несприятливі обставини, в яких творилася Дивізія. Проти неї були і вищі німецькі власті, але тодішній губернатор Галичини Вехтер всетаки добився дозволу на творення української збройної одиниці. Рішення Українського Центрального Комітету було важке. Але, після довгих нарад, беручи на увагу, що "тільки в складі німецьких збройних сил могло постати регулярне, добре вишколене і озброєне велике українське військове з'єднання, яке при сприятливій для нас ситуації могло стати зародком української національної армії, без якої не могла б існувати українська держава", УЦК дав свою апробату на творення Дивізії. "Можна було мати деяку надію, що цією сприятливою ситуацією буде хаос, що постане на українських землях після програної німцями війни. Завдяки Дивізії українська справа виходила в деякій мірі на міжнародну арену. На моє рішення бути разом з німецьким чинником співтворцем Дивізії чимало вплинув погляд митрополита Андрея Шептицького, який в розмові зо мною висловив думку, що треба навіть піти на дуже великий риск, якщо йдеться про творення зародку української армії", — говорив проф. Кубійович.

О. д-р Кушнір, який саме повернувся був із конференції Об'єднаних Націй в справі прав людини з Тегерану, сказав, що доля Дивізії та її вояцтва відзеркалює трагічну долю українського народу впродовж його вікової боротьби за незалежність.

Головну промову прочитав проф. Микола Степаненко. Привітавши від імени Державного Центру Української Народньої Республіки усіх колишніх старшин і вояків "найбільшої, найдисциплінованішої і найліпше вишколеної воєнної формації наших Збройних Сил новітнього часу — Першої Дивізії Української Національної Армії", він підчеркнув, що генерал Павло Шандрук мав всі повновласті від Державного Центру УНР в особі сл. п. Президента А. Лівицького в справі творення Української Національної Армії, до якої увійшла Дивізія. "Цим далекосяглим рішенням Державний Центр УНР зв'язав у нерозривну гірлянду нашої новітньої історії збройну боротьбу за відновлення Україн-

ської Держави, розпочату "в огні і бурі революції" 1917 року, з її найновішим етапом".

Впродовж своєї трагічної, довгої історії українці не побоялись ще раз взяти в руки зброю. Вони ніколи не боялись нікого. "Ми справді не боялись би й диявола, якби він пекельним вогнем захотів спопелити московсько-комуністичну в'язницю народів", — говорив Віцепрезидент.

Він також вказав, як дуже нам потрібно з'єднання у всіх ділянках нашого життя. У цій ділянці колишні вояки Дивізії можуть відограти дуже важливу ролю, бо вони є у всіх організованих ділянках нашого суспільства. "Вашої, дорогі побратими, річевої допомоги потребує кожен відтинок суспільного і політичного життя. Цей останній потребує чи не найбільше. "Ланцем, мов гадь" обвивають нас старі ресентименти і упередження, лінивство думки і дії, дрібні й егоїстичні групові інтереси замляцьких клюбів, що часто називаються і політичними партіями чи рухами, боязнь нових підходів до розв'язання наших магістральних, давно усталених і всіма сприйнятих, завдань і недовіра до нових людей. Ви покликані ламати кайдани, щоб наша нація на посміховище не лежала "паралітиком на зродожжю". Це його звернення до колишніх Дивізійників.

Після бенкету відбувся "Баль Червоної Калини".

Святкування постання І-ої УД УНА в Торонті були найкраще зорганізованою та найуспішнішою імпрезою такого роду в українському житті Торонта. Про це свідчила загальна думка учасників свята, яких було на залі коло 700.

Р. К.

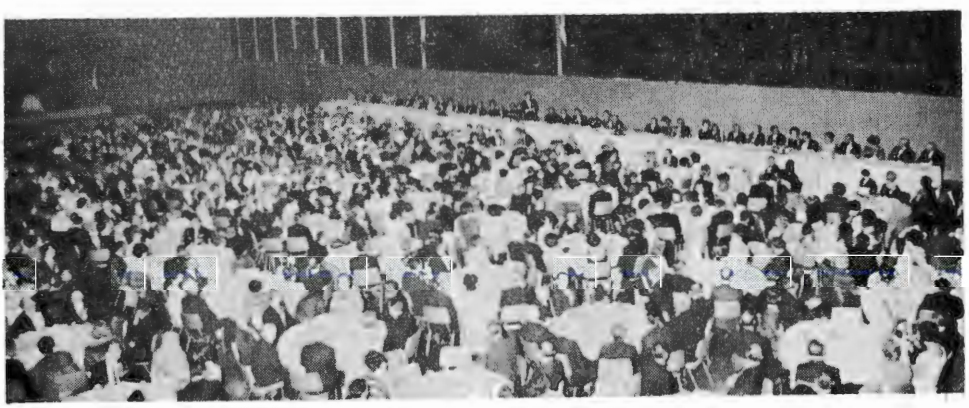

Частина залі у готелі Роял Йорк у Торонті під час бенкету для відзначення 25-річчя постання 1-ої УД УНА.

(Фото: О. Войтів, Торонто)

КРАЙОВИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА 1-ої УД УНА В КАНАДІ

10-ий Крайовий З'їзд Братства 1-ої УД УНА в Канаді відбувся 18-19 травня ц. р. в Торонті. На ньому були заступлені майже всі станиці через уповноважених і делеґатів — усіх 29 осіб.

Вже першого дня вичерпано більшу частину точок і вибрано управу в наступному складі: В. Ґузар, голова, сот. Б. Підгайний та голови станиць Вінніпеґу, Едмонтону й Монтреалю, заступники, Б. Дусанівський — секретар, О. Войтів — скарбник, мґр. Б. Кальба — допомоговий і пресовий референт, І. Падик — референт молоді, о. Р. Ганкевич — організаційний реф. на Зах. Канаду; С. Ґула — організаційний реф. на Схід. Канаду, сот. С. Ґуляк, Мґр. В. Верига, С. Савків, Б. Пришляк — члени. Контрольна комісія: В. Бибик, Р. Чолкан, М. Мельник. Товариський суд.: д-р Е. Камінський, Я. Цвікілевич, І. Максимюк.

В неділю 19 травня в церкві св. О. Миколая о. д-р В. Кушнір відправив торжественну Службу Божу в сослуженні шести священиків — кол. капелянів Дивізії та кол. дивізійників. Проповідь для відзначення 25-ліття постання 1-ої УД виголосив о. д-р І. Нагаєвський.

Опісля відбувся спільний обід, у якому взяло участь 70 осіб, а між ними о. д-р В. Кушнір, проф. В. Кубійович. Під час обіду проф. О. Пріцак поінформував присутніх про організування катедри українознавства при Гарвардському університеті. На цю ціль управа "Залізного Фонду" при Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД в Торонті зложила пожертву 500.00 дол.

Після обіду продовжувано дальші наради З'їзду — прийняття резолюцій та пляну праці. Рішено доложити всіх зусиль, щоб належно відсвяткувати ювілей постання 1-ої УД на терені Канади.

Нарадами провадила Президія у складі: сот. Б. Підгайний — голова, В. Горбатюк — секретар. У з'їзді взяли участь: пполк. П. Силенко, почесний голова Братства Канади; сот. М. Малецький, голова Гол. Управи; о. Ю. Габрусевич, капелян Братства; пор. В. Заброцький, голова Братства Америки.

Б. Д.

Президія 10-го Крайового З'їзду Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА під час нарад. Від ліва: Б. Дусанівський, пполк. П. Силенко, о. Ю. Габрусевич, сот. Б. Підгайний — предсідник, о. Р. Ганкевич, В. Горбатюк — секретар, В. Тивонюк.
(Фото: О. Войтів, Торонто)

ЕДМОНТОН

ЗВІТ ЗА 1966-67 РОКИ

За останні 2 роки едмонтонська Станиця Братства 1-ої УД УНА своєю наполегливою працею, організованістю і зрозумінням обставин середовища здобула собі признання серед місцевої української громади. Це вичули і зрозуміли ті друзі, колишні дивізійники, що до цього часу були поза нашою організацією, вони стають в члени, беруть на себе обов'язок праці принятої та затвердженої статутом Братства.

На час звіту Станиця начислює 90 членів. Станиця мала 22 засідань управи, вдержувано письмовий контакт із Краєвою Управою, адміністраціями наших комбатантських журналів. Станиця відмітила річниці Брідської битви панахидами, що їх відправили отці-члени Станиці о. д-р Е. Камінський, о. Р. Ганкевич, о. В. Волошин. Уряджено дві товариські забави. Станиця взяла організовано участь у святкуваннях: 75-ліття українського поселення в Альберті, 35-ліття УНО, 50-ліття відродження Українських Збройних Сил і 25-ліття УПА, посвяченні прапорів: Стрілецької Громади, Товариства кол. вояків УПА, Станиці Пласту кошз Юнаків гет. П. Конашевича Сагайдачного. На всіх посвяченнях прапорів Станиця була "Кумами", на що замовлено золоті щитики й асигновано відповідну суму грошей. Станиця взяла участь з прапором у панахидах за душі св. п. ппроф. Ю. Буцманюка, сотника УСС-ів і отамана військ УНР, та за о. А. Радя, капеляна УПА. Інж. Л. Цимбалістий репрезентував Станицю на бенкеті-зустрічі з проф. В. Кубійовичем. З цієї нагоди Станиця асигнувала на видання Енциклопедії Українознавства $100. Успішне переведення цього бенкету і збірки на ЕУ, що в загальному дало понад $10,000, було у великій мірі працею членів нашої Станиці адв. П. Саварина і адв. Я. Росляка.

Члени Станиці помогли зорганізувати концерт нашому товаришеві зброї Р. Щурові, що підготовлявся і розпочав своє турне в Едмонтоні: взято участь у бенкеті та святочній академії з нагоди 50-ліття проголошення самостійности й соборности Української Держави та ювілейному бенкеті в честь Верховного Архиєпископа Кардинала Кир Йосифа Сліпого.

Завдяки наполегливості й переконливим словам нашого фін. реф. Я. Цвікілевича понад 50 членів одержать пропам'ятну відзнаку св. Архистратига Михаїла під час ювілейних святкувань 25-ліття створення Дивізії. Для більшого спопуляризування Дивізії та зацікавлення військовою справою молоді було заплянованно зимовою порою зорганізувати вечірки із висвітленням фотомонтажу "Шляхами Дивізії", одначе заходи ці були безуспішні, КУ за 4 роки не змогла нам в цім помогти. Одною зо слабих сторінок у Станиці є кольпортаж; надіслані видання КУ розходяться дуже поволі, треба уживати різних заходів, щоб розпродати бодай мінімальне число друкованого матеріялу. Станиця висловила своє побажання так КУ як і Братству "Броди Лев", щоб однодівка "В Дні Зелених Свят" була готова і розіслана до продажі перед Зеленими Святами, а не, як до цього часу практикувалося, що видання це приходило звичайно кілька тижнів по цих святах.

Загальні Збори Станиці, що відбулися 2 лютого ц. р., уповноважили новообрану Управу до будови пам'ятника "Українському Воякові" на укр. католи-

цькому цвинтарі св. Михаїла, де є окрема секція для православних. Пам'ятник має стояти в центральному місці цвинтаря і буде виявом пошани тим, що життя своє віддали за кращу долю свого народу. Ідея будови пам'ятника уже досить стара, вона виринула перед кількома роками, одначе через деякі формальні справи, організації, які входили до будівельного комітету, не змогли її завершити. Станиця рішила перебрати це на себе і створено комітет у складі: о. Р. Ганкевич, о. д-р Е. Камінський, інж. Л. Цимбалістий, Д. Радьо, І. Доросевич, який найближчим часом у порозумінні з місцевими організаціями зробить остаточне рішення у цій справі. Пам'ятник має бути збудований до липня 1969 в 25-ті роковини Брідського бою. Загальні збори, які перевів адв. П. Саварин — голова і М. Боднарук — секретар, збільшили число Управи на 1968 рік у зв'язку з будовою пам'ятника і підготовкою ювілейних святкувань 25-ліття створення Дивізії, які станиця запланувала відбути 12, 13 і 14-го жовтня ц. р.

До Управи вибрані: о. Р. Ганкевич — голова, адв. П. Саварин — заступник голови, М. Кучер — секретар, Я. Цвікілевич — фін. реф., М. Свистун — орг. реф., Ю. Шотило — кольпортер, Д. Радьо, М. Зубрицький, І. Доросевич, С. Гавриш, І. Боркун і М. Самійла — члени, провірна комісія: інж. Л. Цимбалістий, М. Боднарук і М. Левицький, товариський суд: адв. Я. Росляк, інж. Ю. Чорнодоля і П. Бойків.

М. Кучер — секретар

НІМЕЦЬКА ВИТРИВАЛІСТЬ

В часі ІІ-гої світової війни Німеччина втратила 500.000 людей внаслідок ворожих повітряних налетів. Майже стільки само цивільного населення згинуло підчас І-шої світової війни в усіх воюючих країнах разом. В р. 1945 працювали понад мільйон німців над тим, щоб усунути в Німеччині наслідки ворожих налетів. Хоч як вперто бомбардували альянти Німеччину, проте їм не вдалося спараліжувати праці німецьких промислових закладів. Вправді воєнна продукція Німеччини була до певної міри загальмована, всеж її рівень до кінця війни залишився високий. Наприклад, альянтські поівтряні сили кільканадцятикратно бомбардували промислові заклади басейну Рури. В кожному такому налеті брало участь по кількасот літаків. Коли ж альянтські війська зайняли басейн Рури, то 75% промислових підприємств застали при повній праці.

ПЕРЕДВІЙСЬКОВИЙ ВИШКІЛ У СХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

Уряд Східньої Німеччини видав недавно розпорядок, яким зобов'язав до передвійськового вишколу молодь вищих кляс середніх шкіл, як дівчат, так і хлопців. Згідно з постановами цього розпорядку дівчата вищих кляс мають відбути один тиждень передвійськового вишколу в таборах армії. В засяг дівочого передмілітарного вишколу входять м ін. практичні вправи малою зброєю, киданя ручних ґранат, протитанкова оборона та медичні інструкції.

"ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ, ЗА СТРІЛЕЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ"

У 25-річчя постання 1-ої Української Дивізії УНА, вшануймо пам'ять тих друзів, які поклали свої голови у боротьбі за кращу долю свого народу.

SYNOPSIS

Prince of the Church — the Leader by Ivan Kedryn is a presentation of a few biographical highlights of Archbishop Major Joseph Cardinal Slipyj on the occasion of his visit to Canada.

From the 25 Year Perspective is an address by P. Sylenko on the jubilee banquet in Winnipeg commemorating the formation of the 1st Division UNA in 1943.

General Petro Samutin in his article **"Military Strategy"** discusses the Soviet Russian tactics and policy designed to prevent an armed conflict and yet to allow the U.S.S.R. to expand.

Characteristics of the Sitch Riflemen by Dmytro Herchanivsky is an attempt to evaluate in general terms the quality of the Sitch Riflemen Corps during the War of Ukrainian Independence.

The Last Days in the Working Batallion is a memoir of Y. Senchyna about his experiences in that unit at the end of the World War II.

The Night on the Maguri Lupci by M. Kvapil is a description of underground struggle of UPA against the Poles and Czechs after the World War II.

In **Order Had to be Fulfilled** Ostap S. presents his personal reminiscences about the German misconduct in the 1st Division U.N.A.

I. Zvarych in his memoir **Kyiv and Toronto** gives a vivid picture of the destructive influence of the Communist propaganda among the Ukrainian veterans in Canada after the World War I.

Fate of a Ukrainian Politician, a satire by Ro.-Ko. on the Ukrainian political life.

W. Prokhoda, **"Siri" or "Sirozhupannyky"** (The Grey Tunic Corps) is a review of the formation and commanding personnel of this Corps (concluding chapter of the three-part series).

M. Bytynsky **Ukrainian Military Decorations** is a conclusion of an article explaining how such decorations should be worn by their owners.

F. Korduba: **Race in Armaments,** a book review of "Das Wettrusten" by Georg W. F. Hallgarten, Frankfurt a/M., 1967.

A. Kachor: **Roman Holiyan in Military Service,** a commemorative biographical sketch of a Ukrainian soldier and journalist.

United Ukrainian War Veterans in America:
Annual meeting in Newark, N.J., Easter Reception in Philadelphia, Formation of a Jubilee Committee to commemorate the 50th anniversary of the founding of the Ukrainian Galician Army.

Brotherhood of the Former Soldiers of the 1st. Division U.N.A.:
Bi-annual Canadian meeting in Toronto, report of the proceedings Jubilee Banquet in Toronto commemorating the organization of the 1st. Div. U.N.A. in 1943, Annual meeting of the Edmonton Branch; report of the proceeding.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	3.50 дол.	.60	ЗДА	4.50 дол.	0.75
Австрія	100 австр. шіл.	20	Канада	4.50 дол.	0.75
Англія	1:10.0	0:5:0	Німеччина	20 н. м.	3.50

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

це братська українська обезпечнева установа
в Америці й Канаді.
Має понад 24,000 членів та понад 9,000,000.00 майна.
Забезпечіть собі безжурну старість, складаючи
свої ощадності в УРСоюзі.

440 Wyoming Ave., Scranton, Pa., USA

1402 Dundas St. W., Toronto 3, Ontario, Canada — 531-2142

Alpha Furniture Co. Ltd.

Власник: М. ШАФРАНЮК

735 Queen Street West — Toronto, Ontario — Tel.: EM 3-9637
1042 Bloor Steet West — —— — Tel.: 531-5133

Найбільший вибір меблів, холодильників, електричних та газових кухонь, пральних машин, телевізій, "High Fidelity" — радія та інше хатнє устаткування.

R. CHOLKAN CO. LTD.

Real Estate Brockers and General Insurance

527 Bloor Street West — Toronto, Ontario — Tel.: LE 2-4404

Відділ для Західнього Торонта:
2232 Bloor Street West — Toronto, Ontario — Telephone: RO 7-5454

Alu-Wood Windows & Doors Co.

Алюмінієві вікна і двері

3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario